

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— © Budapest, december hó 21. © —

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A HÉT-RE

SZERKESZTI ÉS KIADJA: KISS JÓZSEF

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP

A HÉT most lép pályafutásának huszonötödik esztendejébe. Csaknem harmadfél évtizedes munkásság után nyugodt lélekkel tekintünk a múltba s jogos bizalommal a jövőbe. Ebből az alkalomból A HÉT jubiláris számot ad ki, amelyben írásaikkal részt vesznek mindazok, akik az elmúlt negyedszázad alatt A HÉT hasábjain szerepeltek, a magyar irodalomnak új irányt szabtak és azt európai színvonalra emelték. Jubiláris számunk, amelyben a magyar irodalom utolsó 25 éve fog visszatükröződni, szenzációs eseménye lesz úgy az irodalomnak, mint az olvasóközönségnek. Számos illusztráció, fénykép és rajz fogja díszíteni ezt a számot, amely méltó befejezése lesz a lap 25 éves múltjának és sokatjelentő ígérete az új jövődöntőnek.

Lapunkban ezután is fiatalos erőt, eleven harciasságot és igaz haladást talál az olvasó. Ma is élén állunk a haladásnak, ma is a fiatalság erejével vagyunk eltelve. Czikkeinket a mai magyar hírlapirodalom legkiválóbb, legoriginálisabb erői írják, novelláink magas irodalmi színvonalon mutatják be a meglevő irányzatok mindegyikét. Színházi, művészi, irodalmi rovatunk szókimondása, igazságos volta mellett mint olvasmány is művészi formákat ad, két apróbb rovatunk pedig: a TOLL ÉS TÖR és az INNEN-ONNAN egészen specialitásai: A HÉT-nek.

Régi erőnkre és mindig ujnak maradt frissességünkre, arra a 24 éves, diadalmas munkára, amelyet eddig végeztünk, hivatkozunk most, amikor kérjük a magyar olvasóközönséget, hogy szeretetének nagy erejével a jövőben is támogasson bennünket. Új előfizetőknek, akik már most előfizetnek A HÉT jövő évfolyamára, megküldjük a decemberben megjelenő jubiláris számot is.

ELŐFIZETÉSI DIJ:

EGÉSZ ÉVRE ... 20 K
FÉLÉVRE ... 10 K

Budapest, 1913 december havában.

KISS JÓZSEF,

A HÉT SZERKESZTŐJE ÉS KIADÓJA.

Krónika.

Rampolla.

— decz. 19.

A holt vallást akarta élővé, az élet tényezőjévé, az élet szükségletévé tenni, a szükségletté, ami mindent pótol és amit nem pótol semmi. Nem úgy, hogy a vallás joghatósága, a vallás egyedül való illetékessége alá utalta az emberi lelkiismeret nagy pöreit, hogy a vallás legyen a lelkiismeret titkosrendőre, nyomozó közege, vizsgálóbírája, börtönőre, ítéletmondója, végrehajtója és kegyelmetosztója. Ő látta, hogy a modern ember romok közt — régmúlt világfölfogások üszkös,

kormos, véres gerendái közt — jár és kirabolt hittel, a homlokán az új filozófiák hét-sebével keresi a helyét, amely neki kijelöltetett. És a katolicizmus lelki világbirodalmának oltalma alá akarta helyezni. Az istenben való hit reformképessége, — körülbelül ez volt az, amit akart. Egy olyan istent adni, amilyen a modern embernek kell, — az idők királyát, az örökkévaló és mozdatlan és végtelen égi hatalmat bennünk-magunkból, a modern ember lelkéből fölvetíteni. A hideg isten, a szomorú isten; a boszuállás erős, kegyetlen istene helyébe egy vérünk hullásával megszentelt filozófiát. Ő tudta; mennyi igazság ömlik a Renan szavaiból: »Az istenség legtisztább imádása néha látszólagos tagadások mögé rejtőzködik; a legtisztább idealista éppen az, aki materialistának vallja magát. Hány szent van a hitetlenség külszine alatt! Hányan érdemelnek üdvözülést, akik a halhatatlanságot tagadják«. Tudta, és ez mozgatta az egész rendszerét. És mint a XIII. Leó államtitkárja, ő rendezte a Vatikánban a legfelségesebb szertartást: a tudomány és a vallás császár-találkozását. Mondhatni: ő reczipiáltatta a tudományt az Egyházban, amelynek történetében — mint egy német vallásbölcselelő találóan írja — olyan harmónikus egyenlítődnék ki a civilizáció nagy kontroverziái, a fantasztikus népvallás és a filozófiai dogma, a forradalmi individualizmus és az abszolút autoritás, luxuriózus kultúretika és zord aszkézis. A cezaropapizmus jeligéjét: Róma nem tanul senkitől, Rómának nincs szüksége, hogy mástól tanulja az igazságot, — ő is hirdette, de — ő sem követte. Mindenkitől tanult. Olyan volt, mint a hatvanas-hetvenes évek nagy magyar publicistái, akik Montesquieure esküdtek, de Werbőczy mellett tettek hitet. Akvinói szent Tamást, szent Bonaventurát, Bequet Tamást, Egiduis Romanust tanította, — de Kantot olvasta és a gondolatok arany küllői egy ütemben forogtak a teológia nemesi fölkelőjével; a megtagadott és kitagadott Loisy abbéval: »A kor vallási problémája nem az, hogy a pápa csalhatatlan-e, hogy a biblia hiteles-e, hogy Krisztus istenség-e, hanem az, az a nagy és egyetlen probléma, hogy: az univerzum halott-e, üres-e, süket-e, lélek nélkül való-e és az ember ékhó nélkül-e benne?« És ha igaz az, — és igaz — amit egy anonim szerző munkájában (Les Lendemains de l'Encyclique) olvasunk, hogy XIII. Leó szeméi gyakran pihentek meg a földön, szeretete a természettudományokat, megnyitotta a Vatikán archívumait a kutatók előtt és kész volt — inkább — kibékülni a század rebelliójával: a modernizmussal,

mint azt elnyomni, — akkor bizonyos, hogy mind e mögött az államtitkár: Mariano Rampolla del Tindaro hatalmas marka-nyoma pecsétlik, aki a saját kardjába dülő egyháztörténet, a dogmákhoz lánczolt exegézis és apológia világába is fáklyavilágítást vitt be.

Ez a liberálizmus — nagyrészt — taktika kérdése volt nála; az ő álma, ideálja, koncepcziója: a pápaság világi hatalmának visszaállítása volt, s tudta, hogy itt nem középkori árkokat, sánczokat, várbástyákat kell emelni a lelkekben, — hisz az a természettudomány első sortüzében összedől — hanem modern erődítéseket. »Lloyd George — írja egyik életírója — ellopta a fürdő szocziáldemokraták ruháját a partról és magára vette.« Rampolla ugyanezt tette a modern tudományokkal.

A hőse volt, olvasom valahol, egy birodalomnak, amely nincs, az államtitkárja egy államnak, amelynek a határa: a Vatikán kapujáig terjed... nem, Rampolla minden inkább volt, mint Don Quixote, és ha az ő birodalmának geográfiai határai valóban csak egy kapuig terjedtek: a politikai határai a föld geográfiai horizontjáig nyulnak. Sőt — és épp ezért — akkor sem volt Don Quixote, amikor e »nem létező állam« expanzív külpolitikáját folytatta; s el is érte, hogy a Péter hajójának vitorláit épp úgy dagasztotta a Sárga-tenger tájfunja, mint a délamerikai nagy vizek szele. (Épp Amerikában győzött a legtisztábban politikája: itt tette nyilvánvalóvá, hogy a katolicizmus micsoda politikai, szocziális és intellektuális nagy hatalom lehet ott is, ahol az állam és az egyház el vannak választva.) Mindez azonban csak az óriás-konturja volt a koncepczióinak; a legmonumentálisabb az lett volna, ami *azután* bontakozott volna ki, — a pápai trón mellől azonban ellökte a vétó, amelyet — épp mint a mi ügyeinkbe való beavatkozás reakcióját — Ferencz József emelt ellene. Ami most következett: az már csak egy fejedelmi naplemente volt. Az élete most már a történetíró kezében van és rajta mulik a siron tul való karriérje is, mert igaza van az angol költőnek:

Depending more upon the historian style,
Than on the name a person leaves behind

— az ember inkább a történetíró stílusától függ, mint attól, hogy milyen nevet hágy hátra valósággal.

Polónius.

A művészetben általános igazság nincs. A művészetbeli igazság olyan fogalom, amelynek ellentéte szintugy igaz.

*

A mértékletesség végzetes dolog. Semmi sem arat olyan sikert, mint a tulzás.

*

Az öröm a természet bizonyosságtétele, helyeslésének jele. Ha az ember boldog, akkor mindig jó is, de ha jó, nem mindig boldog.

Wilde Oszkár.

Jut-e eszedbe? ...

— John Carlton. —

Jut-e eszedbe néha, álmodozva,
Gyermekkorunkból egy-egy méla ének?
Mikor azt hittük: ifju a világ,
Csak — mi vagyunk a vének ...

Gondolsz-e néha ifju éveinkre
S izzó lelkünknek perzselő nyarára?
Mikor azt hittük: tisztán lát szemünk,
Csak — a világ a kába?! ...

... Bohó gyermekkor, balga ifjuságunk!
Ti nem számláltok mást, csak — éveket, —
Pedig az Élet homok-órájában
Gyorsan peregnék a kis porszemek:
A kacajok s a könyvek! ...

Zsoldos Benő.

Nab.

Irta: MOLNÁR FERENCZ.

Nab egy nagyorru ember volt, akit a diákok a panzióban nagyon tiszteltek. A panziót egy rettenetes öreg asszony tartotta, de a rettenetes öreg asszonynak volt egy lánya. A lánya is asszony volt, de özvegyasszony. Mindössze huszonhatéves volt és Nab meg ő szerették egymást. Hagy Nobnak mi volt a neve, már nem tudom. Orosz volt és valami nagyon hosszú és nehéz neve volt, amelyben előfordul a Nab szótag. Mikor én a panzióba kerültem, már mindkét irányban kialakult ez az ember: már Nabnak hívták és már szerelmesek voltak egymásba, ő, meg az öregasszony fiatal özveglánya.

A viszony régóta tartott, Nab már rég letette a doktorátust, de azért még mindig a panzióban maradt a fiatal nő kedvéért. Már könyörgő levelekben hívta haza az apja Odesszába, azzal, hogy hivatalt szerzett neki, asszonyt is nézett ki számára, szóval hogy jöjjön, mert már el vannak intézve az életének összes előkészületei, de Nab nem ment haza. Aztán csak úgy levélben szépen összeveszett az apjával, az öreg orosz nem irt többet. Nab pedig ekkor hirtelen megunt a kis nőt és nem jött többé lázba, mikor a zöld selyem alsószoknya végigzugott a folyosón, sem akkor, mikor a falépcsőn a jól ismert kis lábak fölfelé igyekvésének nesze hallatszott. Nab egy jóllakott ember volt. Nab nem volt kulturember, Nab egy ősi orosz paraszt volt, Nab hálátlan kutya volt.

Este félnyolczkor megütötték a gongot és ez azt jelentette, hogy most következik a vacsora. És egy szép napon a következő história történt.

Megütötték a gongot és mindenki asztalhoz ült, csak egy kis német fiúnak a helye maradt üresen. Megérkezett a forró és izetlen leves, de a kis német még mindig nem ült a helyén. Ekkor a fiatal, zöldalsószoknyás nő odaszólt az inasnak:

— Kérem, csöngessen még egyszer, úgy látszik, Kurt nem hallotta a gongot.

Künn elbódult a gong, de Kurt nem érkezett meg.
— Kérem, — mondta az álmatagszemű kis nő — menjen fel a negyedik emeletre a német fiúhoz és mondja meg neki, hogy már asztalnál ülünk.

Az asztalnál Nab volt a legidősebb. A többi mind gimnázista fiú volt. Tehát a kis nő Nabhoz fordult:

— Miért nem jön ez vacsorához?

— Nem tudom.

— Beteg? Nekem panaszkodott, hogy nem érzi jól magát.

— Énhozzám is bejött tegnap éjjel a szobámba. Nagyon sóhajtozott. Nem tud aludni. De én tudom, mi ez. A fiú még csak egy hét óta van itt.

— Honvágy... Honvágy...

Mindenki mosolygott az asztalnál. Az ilyen panzióban úgy vannak a honvágygyal, mint a tengeri hajó utasai a tengeri betegséggel. Amíg őket kinozza, rémesen szenvednek. Mikor aztán megszokták, nagyon mulatniak azon, aki először kapja meg. Tehát nevettek a kis pápaszemes német fiút, aki tizenhatéves korában került el hazulról, Erfurtból, és most minden este sirva fetrengett az ágyában. Ilyenkor sir az ember a legfurcsább dolgokon. Ablakokon sir. Az otthoni paplant siratja meg, a cselédet, a vékony aranycsikot a tányérokön, megsiratja még a személtládát is, amin ülni szokott a gyerek a konyhában, mikor várja, hogy elkészüljön a vacsora.

Visszajött az inas:

— Nem lehet bemenni hozzá. Be van zárva a szobája.

— Talán nincs itthon.

— De itthon van, mert hallottam, hogy motoszkált a szobában.

A szép kis nő bágyadt pillantást vetett Nabra:

— Kérem, Nab... annyi bajom van ezekkel... legyen szives... menjen föl, nézze meg, mi baja. Ha sir, vigasztalja meg és hozza le. Sirnak, sirnak, nem esznek, aztán lesoványodnak és a szüleik azt hiszik, hogy nem kapnak itt enni.

Nab letette a szalvétát és kiment a szobából. Elindult, fölment a lépcsőn és utálni kezdte az életét. Most már a házhoz tartozott. Küldik kis, német fiukhoz. Ez valaha szerelem volt. Mint ahogy minden piszkos, rossz, sötét, becstelen viszony valaha szerelem volt. És ama régmúlt szerelem czimén most le kell törülni kis, jómódu, német fiuk honvágytól nedves orrát:

— Hogy a görcs huzza össze ezt az elrontott életemet! — gondolta Nab, miközben feldobogott a falépcsőn. A gyerekek kitépem a fülét. Kitépem a fülét a gyerekeknek.

Fönn a negyedik emeleten megkereste a Kurt szobáját. Benézett a kulcslyukon. De nem látott semmit, mert a kulcslyuk elé valami kendő volt akasztva.

— Hohó, — gondolta Nab — itt baj van.

Kopogtatott:

— Kérem, nyissa ki.

Semmi válasz.

— Kérem, nyissa ki, én vagyok. Én vagyok, Nab. A hosszúorru Nab.

Válasz helyett valami zuhant a szobában. Mintha szék dült volna el.

— Hallja, — kiáltott Nab — ha ki nem nyitja, én berugom az ajtót. Mit csinál ott benn? Mi? Nekem jogom van fel is törni az ajtót, mert én itt a panzióban izé vagyok... felügyelő.

Keserűen vigyorgott, mikor azt mondta, hogy ő itt felügyelő. Ezzel a gunyos czimmal magamagát mulattatta. Csöndesen mondta utána: — Füttyülök az életemre.

Kulcs fordult a zárban és kinyitott az ajtó. Kurt ott állott a küszöb mellett, halálsápadtan. A keze reszketett. Nab pedig észrevette, hogy az ablakban, amely, mint minden padlásablak, külön kis fülkében nyult ki

a háztetőre, egy kötél függ lefelé, egy kötél, amelynek felső vége a keresztfához volt kötve, alsó vége pedig hurokban végződött. Nab most nyelt egyet, betette az ajtót, megfogta a kis német kezét, s odavezette az ablakhoz:

— Hogy hívják magát?

— Kurt.

— Kurt. Igen. Hát Kurt, nem kell hozzá nagy éleslátás, sőt én máris kitaláltam, hogy maga föl akarta magát akasztani. Ez megállapítható a kötélből, az ön sápadtságából, s abból a tényből, hogy nem jött le vacsorálni. Kurt, magát kinozza a honvágy.

A pápaszemes fiú szomorúan mosolygott:

— Igen.

Nab ismét nyelt egyet, aztán ezt mondta:

— A honvágy szép dolog, és mindenkinek kell szeretnie a hazát. Én is szeretem a hazát, pedig én orosz vagyok. És mindenki szereti a hazát, még az állatok is. Én ismertem egy kutyát, amely Tobolszkból jött haza Odesszába, tisztán a szag után. Mi ez, ha nem hazaszeretet?

— Igen — mondta Kurt, egyre fokozódó lihegéssel, amelynek okvetetlenül sirásban kellett kicsattannia.

— De azt még nem hallottam, hogy valaki hazaszeretéből felakasztotta volna magát. A hóhér néha felakasztja azt, aki a hazát szereti, de ez más. A maga esetében nem segít a kötél. Avagy talán hazakerül azzal, hogy meghal?

Igy beszélt Nab, ilyen szépen és meghatóan, vegyest humorral és meleg szeretettel, mint egy részeg, züllött és pénztelen bölcs. De Kurtból most kitört a sirás.

— Nem! — ordította. — Ön nem tudja, miért akartam meghalni!

Nab rábámult:

— Hogyan? Hát nem ezért?

— Nem. Önnek jó arcza van. Önnek van a legjobb arcza ebben az idegen országban, Nab ur. Én önnek mindent megmondok... Nab ur, én szerelem miatt akartam meghalni.

— Ez már beszéd. És kibé szerelmes?

A fiúnak most már ragyogott az arcza a könyein keresztül. Levette, törülgette a pápaszemét, mosolygott, sirt, nevetett, lehunyta a szemét és mint valami bódult kis madár, félrehajtotta a fejét. Aztán megmondta:

— A nőbe vagyok szerelmes, a kis nőbe, az özvegy-asszonyba, a panziósné lányába, abba a gyönyörűbe, abba az alsószoknyásba, a sühogóba, a jószaguba, mert szép.

— Igen — mondta Nab. — És?

— És meg akarok halni. Mert én sohasem lehetek boldog.

— És?

— És ő huszonhat és én még csak tizenhat vagyok. És ő teli, szép, már egészen kész asszony, én pedig még csak félig kész, kis fiú vagyok, szörtemen száju, puhakezü, én tudom, hogy én még nem vagyok férfi, mert én tudom, hogy neki valami marczone kell.

— Marczone — ismételte Nab. — Igen. Marczone.

— Tudja... szeretném, ha erős vállam volna... Barnáspiros, napon égett izom. Szép, vad tornászarczom. És mogorva volnék, szigorúan néznék, nem törödném vele, és ő titokban bámulna engem, szeretne, lihegné utánam, de én nem szólitánám meg, csak elmennék mellette, hogy még jobban vágyódjék utánam... De nem lehet. Vékonny vagyok és pápaszemem van, és olyan az arczom, mint a tej, és kedves vagyok, Nab ur, olyan kedves és szelid vagyok, olyan czirógatni való vékony, kis, jól nevelt, akire nem fog a drága, szép ránézni soha, rám se néz, rám se néz, rám se köp.

Borzasztóan sirt Kurt. Valahol Erfurtban a vacsoránál ültek a szülei és szelid mosolylyal mondhatták: Mit csinál most Kurt? És nem tudták, hogy Kurt egy füzöld divánon fetreng és sir és rázza a gyomrát, a belsejt, a szivét ez az első vad kamaszfájdalom, és nem tudták, hogy a halál arczába nézett és hogy azt a perczet éli, amikor a férfi oly közel van a halálhoz, amilyen közel még csak egyszer életében lesz hozzá, az igazi halála előtt egy perczzel.

— Most megnyugodtam, hogy kibőgtem magamat — mondta aztán és kezét fogott Nabbal. — De még az éjjel meg fogok halni. Bucsuzzék el tőlem, Nab ur.

— Igen, igen — mondta Nab. — Hát várjon egy kicsit.

Felállt, kivette a kulcsot a zárból, leoldotta a köteleket az ablakról és a zsebébe gyömöszölte.

— Várjon, mindjárt jövök.

— Csak nem szól az asszonynak?

Ezt úgy kérdezte a kis fiu, hogyha most erre Nab azt felelte volna, hogy: nem, akkor a kis fiunak összetört volna a szive.

— Azt mondtam, hogy várjon.

Lement az ebédlőbe és félrehívta az asszonyt.

— Te, — sugta neki — Kurt fel akarta magát akasztani.

— Miért?

— Mert beléd szerelmes. Bóg fenn, meg akar halni.

Az asszony mosolygott. Gyalázat, hölgyeim, de így van. Mosolygott, mint ahogy mind mosolyogtok, mert minden áldozatban magatokat keresitek. De ez jól van így, mert különben nekünk igazán semmi kinlód-nivalónk nem volna.

— Nagyszerű! — mondta.

— Igen — mondta Nab és nézte a nőt. Szép volt, mert ragyogott a szeme a hiuságtól. Nedves volt a szája, piros.

— Igen — mondta megint Nab és a torkában valami meleg fulladást érzett, mikor a nőt nézte. Négy emelettel följebb a halál várt a folyosón. És a nő szép volt, teli volt, meleg lehetett.

— Jöjjön fel hozzá — mondta hangosan Nab, hogy a többi gyerekek is hallják.

Az asszony az asztalra dobta a szalvétát és kiment. Nab utána. De nem tudta utolérni, úgy sietett. Rohant fel a lépcsőn, mint a kire nagy élvezet vár fönn.

Bementek a szobába. A német fiu a divánon feküdt, és mikor bejöttek, felugrott. Vörös lett, aztán fehér, mint a fal. Ennél meg is maradt. Az asszony mosolygott rá. Így szólt kedves, hizelgő hangon:

— Nab ur azt mondja, hogy magát kinozza a honvágy.

— Igen — szólt a fiu, hálás pillantással Nab felé, amiért ilyen diszkrét volt.

— Nem kell busulni — suttogta a nő olyan hangon, amely érett férfiaknak való volt, azoknak is csak a legintimebb pillanatokban. — Itt érezze magát úgy, mintha otthon volna. Itt mi magát mind nagyon szeretjük. Ugy-e, Nab ur?

— Igen — mormogta Nab, és kinézett az ablakon.

— No, hát nyugodjék meg. Igen?

Megsimogatta ritkás, szőke haját. Aztán a keblére vont a fejét. A kis fiu lehunyta a szemét, úgy simult a telt asszonyi kebelre, a mozdulata gyermeki volt, de az ajka izzott és harapni, tépni szeretett volna, sirni, nevetni, felugrani az asszony arczához, a száját szivni, két marokra kapni a fejét és tudós szemébe nézni halálos vágygyal, valami olyan rettenetes nagy és tökéletes szerelemmel, amilyen csak kis fiukban van meg, ilyen idegenbe csöppent, zokogó, kis fiukban,

akiknek a fejét anyai mozdulattal szoritja rugalmas kebléhez egy rossz asszony, egy rossz idegen, meleg, vérforraló nő, mialatt Erfurtban a két öreg a vacsoránál ül és szelid mosolylyal mondja: Mit csinál most Kurt?

Nab feléjük fordult. Kissé boszusan mondta:

— Na, gyerünk le vacsorálni.

Az asszony elbocsátotta a kis fiu fejét. Borzas volt a gyerek. De mosolygott. Reszkető hangon mondta:

— Ma már nem megyek le. Mondják, hogy beteg vagyok. Nem mehetek le, mert ki van sirva a szemem, nem, nem.

Nab meg a nő lement. Kurt a divánra vágta magát és lehunyta a szemét. Ugy folyt a köny a csukott szemhéja alól. Most, igen, most határozta el, hogy nyolcz évig, tiz évig marad itt a panzióban, de az övé lesz a nő. És minek meghalni, mikor már a keblét titokban meg is csókolta?

Lenn folyt a vacsora. Aztán vége lett. A többiek mind elmentek a szobáikba, csak Nab meg a nő maradt az asztalnál. Számukra félretettek ételt. Aztán ők is fölkeltek. Most nézte Nab a nőt. E pillanatban nem unta. Bementek a szalónba, ahol rajtuk kívül nem volt senki. Sokáig nem szóltak egy szót sem. A nő égő arczzal nézett maga elé, jóleső mosolylyal, Nab pedig cigarettázott. Még vacsora előtt azt határozta el, hogy vacsora után azonnal megszökik a színházba. De most nem volt kedve elmenni. Lopva nézegette a nőt. Aztán azt mondta az asszony:

— Nem tesz majd magában kárt ez a gyerek?

— Nem — mondta Nab és eldobta a cigarettát.

Odament az asszony mellé. Elsimitotta a haját a homlokából és a szemébe nézett. Az asszony csöndesen mondta:

— Gondolod, hogy nem tesz kárt magában?

— Nem — mondta Nab, és a száját csókolta meg.

Az asszony fölkel és az arczához szoritotta Nab fejét. Most csöndesen, ravaszul aprózták a meleg csókot és közben duruzsolt az asszony:

— Az ilyen... gyerek... az ilyen... gyerek...

— Nem, nem — mondta az orosz. — Nem. Itt a kötél a zsebemben.

Megmutatta a köteleket. Most nevettek mind a ketten. Az asszonynak félig le volt hunyva a szeme. Aztán kimentek a szalónból, összeölelkezve, még a küszöbön is megállottak, mert Nab még nem volt készen azzal a hosszú csókkal, amit elkezdett.

— Meglátnak — sugta az asszony. — Itt ne csókolj...

És előre szaladt. Nab eldobta a köteleket és utána sietett.

— Buta, kis német... — mormogta magában az uton — buta, kis német... buta, kis német...

Toll és tőr.

— decz. 19.

NAGYON BOLDOGOK és nagyon meg vannak elégedve a sikerrel, melyet Bécsben arattak. Ezt ők, az ellenzéki delegátusok mondják magukról, tehát joggal kételkedhetünk a boldogságukban. És a sikerek? Hát persze, voltak sikereik. Szépen beszéltek, néha jól viselték magukat, szóval nem akadályozták meg önmagukat beszédeik elmondásában. De hát kellett-e ilyen sikerért Bécsbe rándulniok? Budapesten is szabad illedelmesen viselkedniök, itt is annyit beszélhetnek, amennyit akarnak, s ha itthon okosan dik-

czíóznak, épp úgy megkapják a királyi elismerést, mint Bécsben. De ne rontsuk el örömeiket. Ha ők úgy érzik, hogy Bécs az ő igazi talajuk, ne ábrándítsuk ki őket ebből a hitből. És ha a magyar nem lehet velük boldog, legalább ők legyenek boldogok a magyarok nélkül.

A MŰVÉSZETBEN névtelen levelekkel rágalmazták egymást a pártok és egyesületek. Ilyenre idáig még a politikusok se vállalkoztak, pedig a politikában nincs erkölcs, nincs józslés és a politikusnak sok mindent megengedünk, amit másoknál súlyos bűnnek tartunk. A művészetben mégis csak első helyen kellene állni az előkelő izlésnek, s ha egy bécsi művészegyesület vendégül hív magához egy pesti művészegyesületet, nem illik rágalmazó leveleket csempészni arra az asztalra, amelynél a magyar művészek helyet foglalnak. Bécs véleménye a magyarokról amugy se nagyon hizelgő. A bécsiekben van annyi rosszakarát, hogy a maguk invenciójából megcsinálják azt, amihez a magyarok segítőkészetet kínálnak nekik. Ha csak rossz vélemény kell rólunk, megkövacsolják ezt ők a mi segítségünk nélkül is. Ez így volt mostanáig. Azonban a bécsi művészet kezdte magát emancipálni a bécsi politika alól. Elkülönítette a magyar művészetet a magyar politikától s vendégül hívta magához a Művészházat. Nekünk se egyetlen ideálunk a Művészház, de hozzátehetjük, hogy még kevésbé az ideálunk a többi művészegyesület. De azért nem jutna eszünkbe ráerőszakolni a bécsiekre a mi ideálunkat s lepocskondiázni azt, akit Bécs a mi akaratumk, helyesebben: a mi érdekünk ellenére választott az ideáljának. Az ügy különben nem nagy jelentőségű s mindössze csak abból a nézőpontból érdeklí az országot, hogy Bécs ezután tudni fogja, hogy a magyar politika megélhet művészet nélkül, de a magyar művészet nem élhet meg politika nélkül.

VOLTAK, PERSZE HOGY VOLTAK *ünneprontók is. Nem üvöltöttek nagyon hangosat, csak úgy befelé morogtak, hogy valamelyes nyoma legyen annak, hogy ők nem tartoznak az ünnep jelenvoltjai közé. Ezt elismeréssel jegyezzük fel róluk és köszönettel adózunk nekik, mert hiszen csak akarniok kellett volna és durvábbak és faragatlanabbak is lehettek volna. Oh, mi láttuk már őket duhajkodni, tehát tudjuk, hogy mi telik tőlük. És éppen ezért engedtessek meg nekünk, hogy az ő megszelídülésüket, megfinomodásukat a jubileumi ünnepség egyik legszebb momentumaként és kulturmisszióink egyik legértékesebb eredményeként könyveljük el. Mert nem élt hiába, aki még őket is megszelídítette és izlésre tanította.*

NYILVÁNVALÓ, HOGY AZ OSZTRÁK SZOCZIÁLISTA képviselők egyszerűen néveletlenek voltak, mikor a trónörökös születésnapja alkalmával nem álltak föl a helyeikről. Ez igaz. De biztosan tudni lehetett, hogy nem fognak felállni, s ezért az a kérdés, hogy az illetan professzorai lehetnek-e azok, akik az osztrák szocziálista képviselőknek megadták az alkalmat arra, hogy csakugyan ülve maradjanak. Nem gondolom, hogy ezen vitatkozni lehetne. S biztos vagyok benne, hogy a trónörökös, ha boszankodik, nem azon boszankodik, hogy a szocziálisták ülve maradtak, mert ennél egyebet nem várt tőlük, hanem azon, hogy mért szerezték meg neki ezt az ülvemaradást azok, akik lojálisak akartak lenni és mindenestre sokkal lojálisabbak lettek volna, ha úgy tüntették

volna fel a dolgot, mintha senkinek eszéágában sem volna ülvemaradni, mikor erről a gratulációról van szó. Vagyis, ha a Reichsrath nem gratulált volna, a gratuláció sokkal melegebben sikerül. A lojalitást néha csak egy hajszál választja el a gorombaságtól, s ha van aki ezt a hajszálát odébbtolja, akkor jobb nem rálépni a lojalitás területére sem. És senkinek a világon ezt jobban tudnia nem kell, mint a politikusnak. A szocziálistáknak tehát nem az a sikerük, hogy ülve maradhattak, hanem az, hogy ellenfeleikre rá tudták bizonyítani, hogy rossz politikusok.

Herczeg Ferencz.

Az idén lett ötven éves, de a jövő márcziusban és áprilisban a budapesti egyetemén már róla fog preleálni az irodalomtörténet kitünő professzora. Herczeg Ferencz ma a legtökéletesebb írói komplexumunk. Nem egy kaszt, de egy egész ország él a könyveiben. Mint egy előkelő, haldokló feudalizmus költője lépett fel: ő volt a romlandó hősök meglátója, az elomló korok tanuja. Az *Ocskay* enyésző kuruczvilága, a *Pogányok* tünő Árpád-költészete, a *Bizáncz* színes keleti romjai valami távoli, halk rokonságot tartanak az első noveláival, hol megyei aljegyzők és bácskai huszárkadétk hajnali pezsgőzéseknél siratják önmagukat: a pusztuló zsentrit. Ki ismerte úgy a lump vidéket, mint a *Gyurkovics-lányok* írója, és ki látott úgy be a pesti kávéház irodalmi mélységeibe, mint az *Andor és András* szatirikusa? Herczeg drámája: erő és hangulat. Herczeg regénye: pszichológia és jellemző művészet. A kosztümirozó Jósika, a filozóf Eötvös, a borongó Kemény, a lázas Jókai s az anekdotázó Mikszáth után: ő a nagy és biztos lélekélemző. A *Szabolcs házassága*, daczára az akadémiai jutalomnak, a modern magyar regények elseje. Herczeg hideg: de ez nem a jég hidegsége, hanem a márványé. Amit irt, az mind művészi; s az élete is egy hibátlan remekmű. Elegánsan és biztosan haladt fölfelé, a siker és a népszerűség egy perczre sem tágitottak mellőle. Művésze volt az emberekkel bánásnak: az írásaiban épp úgy, mint az életben. Köszöntjük a *Wahrmann-díj* előkelő győztesét.

Az egyszeri királyfi.

— Mese kilencz képben. —

Írta: SZÉP ERNŐ.

MÁSODIK KÉP.

(Fehérre meszelt parasztszoba. Boglyakemencze, magasra vetett tornyos nyoszolya, három tulipántos láda, alacsony asztal, körülötte magashátú kis székek. A falon aranyos kis tükör, aládugva két barkaág. Czifra szublát. Az ajtó felett virágos tányérok. Az ajtó mellett kulacs lóg a falon. Az egész egy nagy gazda tiszta szobája, csakhogy minden duplán szép és díszes benne. Az ajtó — a sugólyukkal szemben — nyitva van, kilátni rajta az udvarba. A kerítés arany léceire csudaszép szilkek

vannak borítva. Gyönyörű kis kert, tulipántos vályu, aranyos kutágas. Kétfelől az udvaron fák, amelyeken óriási ragyogó almák, szilvák, barackok csüngenek. A fák alatt piczi virág-ágyak. Az egész udvaron valami dicsőséges világosság. A kis kertben guggol a királyleány egy virágágy előtt, locsolgat arany locsolójából s halkan énekel):

Rózsa, rózsá, szarkaláb,
Teljes szegfű, gyöngyvirág,
Bazzalyikom zsályával,
Viola virágjával.

(A KIRÁLYFI az ablak előtt ül, lekönnyököl a párkányra, néz kifelé a virágos cserepek fölött az elhuzott firhangok között. Egyszer-másszor sóhajt. A királyleány a kertben tovább dudolja a melódiát. Egyszer csak beszalad a nyitott ajtón egy kis csirke. Utána nagy cselepatéval jön a királyné, aranyos nyelű meszelőt ráz a kezében. A királyné parasztasszony, de korona van a fejében.)

A KIRÁLYNÉ: Ssss... ssss... ejnye erre-arra macskanadrág! Hol az a kutya csirke! Mán megint beszaladt a tiszta szobába! Tán leesne a gyémántos gyűrű az ujjatokról, ha betennétek egyszer a házajtót! Ssss... ssss... (Üzi a csirkét). Hogy nem tudtok vigyázni te! Ssss... ssss... (Csaphod a meszelővel a csirke felé, azután csalogatni kezd.) Pipipipi kis csibém, pipipipi... (A királyfihoz fordul.) te meg mit bámulsz, te, mikor a csirke a házba szaladgál? He! Pipipipi kis csibém... ssss... ejnye, hogy a forgószél kergesse meg! pipipipi... Hát hol a szemed, nem láttad, hogy bejött a csirke?

KIRÁLYFI: Nem láttam, édes.

KIRÁLYNÉ: Ssss, te betyár csirke! Nem láttad? Hát hol jár mindig az eszed, mit nézel mindétig kifelé azon az ablakon?

KIRÁLYFI: Csak nézek, édes.

KIRÁLYNÉ (nem bír a csirkével): Gyere be már édes egyetlen lányom, hajtsuk ki ezt a lator csirkét, ssss... ssss...

KIRÁLYLEÁNY (beszalad, a királynéval együtt kihajtják a csirkét).

KIRÁLYNÉ: Seperd ki a palotát aranyos kis seprűdel, lelkem gyermekem.

KIRÁLYLEÁNY (a sarokból előveszi a seprűt, seperni kezd).

KIRÁLYNÉ (csipőre rakja a két kezét, odaáll a némán bá-mészködő királyfi elé): Hát te hamvadba hőtt vitéz, te málé-királyfi, te sete-suta, te tedd-ide, tedd-oda te!

KIRÁLYLEÁNY: Ne bántsa, édes.

KIRÁLYNÉ: Nem bántom én, dehogyan bántom, szépséges fiam, legszebb pávatollam, szagos tulipántom, legnagyobb gyémántom! Mi kell gyenge kis magzatom, lefektessetek a kuczkóba, betakarjalak a subába? Tentéjél, ha álmos vagy, kis pulyám.

KIRÁLYFI: Nem alhatnám, édes.

KIRÁLYNÉ: Hát mi kéne? Kell aranygaluska, kell gyémánttal töltött káposzta, kell pattogatott igazgyöngy?

KIRÁLYFI: Se ehethném, se ihatnám, édes.

KIRÁLYNÉ: Hát mit ülsz egész nap abba az ablakba?

KIRÁLYLEÁNY (leteszi a seprűt, kimegy, megint locsolni kezd).

KIRÁLYFI: Én csak ülök, üldögélek kis ablakomba, nézem, nézegetem ég domborulását, felhő fordulását, csillog ragyogását, napnak pirulását, holdnak sápadását, tél-nyár bujdosását, madár utazását, szeleknek fuvását, virág száradását, levelek hullását, életnek mulását.

KIRÁLYNÉ: Ni csak ni! Hát osztán szépséges egy fiam, mi van ezen annyit bámulni való?

KIRÁLYFI: Nem tudom én magam se, édes, csak nézek, nézegetek, osztán csak szeretnék utána eredni a szélnek...

KIRÁLYNÉ: Mit szeretnél te?

KIRÁLYFI: Utána eredni a szélnek, szeretném, ha sóhajtásom tulszállana az óperenciákon, szeretnék elmenni megkeresni a tavalyi virágok elveszett jó szagát, szeretnék olyan messzire látni, ahová a darumadár elrepül...

KIRÁLYNÉ: Ne te ne!

KIRÁLYFI: Szeretnék vándorfelhő lenni az égen, napnyugtától-napkeletig meg vissza, örökkön-örökké odafenn uszkálni, soha széjjel nem szakadni...

KIRÁLYNÉ: Hallga csak!...

KIRÁLYFI: Szeretnék esthajnalcsillag lenni, mindég-mindétig az égen ragyogni, szeretnék ifju vig tündér lenni, soha, soha, soha meg nem halni.

KIRÁLYNÉ (összecsapja a kezét): Lelkem, édes fiam, mi bajod, mi lelt tégedet? Elment a szép eszed?

KIRÁLYFI (a két tenyerével eltemeti a szemét): Halál, halál, halál, halál, halálnak országa. Édes, kedves szülém, minek is szült engem erre a világra?

KIRÁLY (belép): Adjon isten. (Ékes szeredását felakasztja a szegre, aranyos kapáját a sarokba támasztja. A király parasztgazda, de korona van a fejében.)

KIRÁLYNÉ: Adjon isten magának is, felséges férjem királyom.

KIRÁLYFI (halkan): Adjon isten, felséges atyám királyom...

KIRÁLYNÉ: Jó, hogy jön kelmed, felséges férjem, királyom.....

KIRÁLY: Mi bajod, kedves feleségem? (Arany kupakos tajtékpipát huz elő a dereka mellől.)

KIRÁLYNÉ: Hallgassa már maga is, milyen zöldeket beszél ez a gyermek. Szaladni akar ő, aszongya, az égen a felhővel, meg a széllal, tavalyi virágot akarna szedni...

KIRÁLY: No, no.

KIRÁLYNÉ: Meg tündérekkel komázna, meg darumadár aszongya, meg csillag, meg-meg a jó isten csudája, oszt halál, halál, halál, azt hajtja.

KIRÁLY: Micsinál?

KIRÁLYNÉ: Hogyhát ő csak itt ül az ablakba, oszt nem akar semmitse. Óperencia, meg tündér, meg ördög, meg halál.

KIRÁLY (előveszi a derekáról sallangos dohányzacskóját, kezdi megtönni a pipáját): Hát mi bajod van néked, fiam? Reggeltől-estig itthon kuksolsz, semmit se csinálsz. Mire nézed a napot? Aranyos ekéddel nem szántod a földet, ezüstös kaszáddal nem vágod a füvet, micsoda király leszel te, ha nem dolgozol? Mit mond majd a föld népe, ha a király se dolgozik?

KIRÁLYFI (sóhajt).

KIRÁLYNÉ. Azt mondom én kelmednek, felséges férjem királyom, hogy ördög butt ebbe a mi fiunkba.

KIRÁLYFI. Nem butt énbélém.

KIRÁLYNÉ. Vagy a cigányasszony verte meg szemmel, aki a minap az arany tekenőt megfoldszta. Boszorkányfüst használna tán neki.

KIRÁLYFI. Nem a cigányasszony szeme vert meg, a halál nézett énrám, édes.

KIRÁLY (megsimogatja a királyfi fejét). Mit csináljak véled, mi kell néked, szépséges egy fiam?

KIRÁLYFI. Semmi kívánságom, felséges atyám királyom, csak az a bajom, hogy minek kell meghalni?

KIRÁLYNÉ. Ehen van ni!

KIRÁLY. Már aki anyától lett, fiam, annak bizony mindenek meg kell halni.

KIRÁLYFI. Meg az a bajom, hogy minek kell élni, mikor ugyanis meg kell halni. Felsőges atyám királyom azt gondolja, hogy uralkodni kell a népen, édes anyám a háztáját takarítja, kis testvérem a virágot ápolja; én meg nem tudom, én mit csináljak ezen a világon.

KIRÁLYNÉ. Jaj de nagyon szomorítod a szívemet.

KIRÁLY (a három tulipántos ládára mutat). Három kincses ládám, egyik teli ezüsttel, másik teli arannyal, harmadik teli gyémánttal, mind a hármat neked adom, csak jobb kedvedet lássam.

KIRÁLYFI. Se ezüsttől, se aranytól, se gyémánttól jobb kedvem nem lenne.

KIRÁLY. Ezer legszebb katonámat rendelem alád, menj hatalmas seregeddel, hódítsd meg kutyafejű tatár szultán országát. (Két szál masinát vesz elő, végighuzza a nadrágszárán.)

KIRÁLYFI. Minek nékem kutyafejű tatár szultán országa?

KIRÁLY (rágyujt). Fele királyságom, fele hatalmam a tied.

KIRÁLYFI. Nem kell nékem hatalom, királyság.

KIRÁLY. Ejnye ebadta!

KIRÁLYNÉ. Hátha házasodhatnék a gyermek, apjok?

KIRÁLY (az első füst után serczent egyet). Tizenkét arany-szőrű paripán küldöm tizenkét legszebb grófomat, száz ezüst-szőrű paripán száz fellejtáromat török császár udvarába, török császár leányaért.

KIRÁLYNÉ. Papot-hóhért hivatunk, hétországgra szóló nagy lagzit csapunk.

KIRÁLYFI. Nem óhajtom török császár leányát.

KIRÁLYNÉ. Bolond ez a mi fiunk, hallja már, mit csináljunk véle?

KIRÁLY. Nohát kedves feleségem, adok neki egypár pofont, hátha attól megjön az esze. (Mégköpi a markát.)

KIRÁLYNÉ (megfogja a király kezét). Meg ne üsse kelmed, felséges férjem királyom, bánatja van a szegénynek, bánatról nem jó a verés.

KIRÁLY (megvakarja a fejét). Ejnye... igyál egy kis pálinkát te. (Felveszi a kulacsot, nyújtja a királyfiának.)

KIRÁLYFI (lassan megcsóválja a fejét).

KIRÁLY. Jó kisüstön főtt pálinka te.

KIRÁLYFI (csóválja a fejét, néz kijelé az ablakon).

KIRÁLYLEÁNY (énekel a kertben).

Szedem szép rózsáját,
Kötöm bokkrétáját,
A fejére tűzöm
Gyöngyös koszoruját

(Dudolja tovább halkán.)

KIRÁLYFI (elmerülve tekint kijelé az ablakon). Halál, halál, halál, halálnak országa. Halál szánt a mezőn, halál fűrészel az erdőn, halál felleg megy az égen, halál zug a víz alatt...

KIRÁLY. Ne gondoskodj már a halálon, aranyos egy fiam, nézd meg atyádat-királyodat, öreg-rend ember vagyok, mégis csak megvagyok.

KIRÁLYNÉ. Beszélhet annak, akár a falnak.

KIRÁLYFI (feláll). Hát én többet nem is gondoskodom, felséges atyám királyom, hanem csak annyit gondoltam, van-e olyan ország a földkerekségen, ahol a halálnak hatalma nincsen. Én hát egy életem, egy halálom, én már tovább nem maradok, én elmegyek felséges atyám királyom, meg nem állok addig, míg azt az örök országot meg nem találok.

KIRÁLY. Hogy mondod, te? (Megvakarja a fejét.)

KIRÁLYNÉ (összezsapja a kezét). Jaj, egyetlen fiam, gyöngyházam, rubintom, ragyogó gyémántom, hát te elmenél hetedhét ország ellen?

KIRÁLYFI. El én, édes, hetvenhetedhét ország ellen is, tul az üveghegyeken, térgyig kopik a lábom, de az örök-szép országot megtalálok.

KIRÁLYNÉ. Ó, ó. (Kiszól a királyleányhoz.) Hallod-e már leányom, gyenge virágszálom, el akar menni a te testvéred, elvándorolna, azt se tudja, merre, ó istenem, istenem.

KIRÁLYLEÁNY (beszalad, némán átöleli a királyfit. Királyfi megsimogatja a királyleány haját.)

KIRÁLY. Hát ha már olyan nagyon mehetnél, fiam, nem bánom, eredj el szerencsét próbálni, csak azt várd meg legalább, míg egy tarisznya aranyat töltök neked az utra. (Kimegy.)

KIRÁLYNÉ (síránkozva). Várjál lelkem, legszebb jószágom, szaladok kis udvaromba, elvágom gavallér kakasom nyakát, kakastéjjel sütök neked az utra pogácsát. (Indul kijelé sírva.)

KIRÁLYFI. Jó lesz nekem hamuba sült pogácsa is, édes, mert sietek.

KIRÁLYLEÁNY. Én meg megyek kis kertembe, bokkrétámat megkötöm. (Kimegy.)

KIRÁLYFI (az ablak mellett csüngő kardját felövezi). Isten hozzád palota, isten hozzád kis kert, isten hozzád gémeskut, isten hozzád galambducz, isten hozzád kis ablakom, isten hozzád édes apám, isten hozzád anyám, isten hozzád hugocskám.

KIRÁLY (jön a tarisznyával). Itt a tarisznya fiam, ne, megraktam arannyal, megsóztam gyémánttal. (Ráakasztja a jobb vállára.)

KIRÁLYNÉ (jön zokogva). Itt a hamuba sült pogácsa, fiam. (Ráakasztja a pogácsás tarisznyát a királyfi balvállára.) Egy kicsit megégett, mert siettem véle.

KIRÁLYLEÁNY (jön, virág a kezében.) Kis bokkrétám, süvegedre. (Leveszi a királyfi süvegét, ráteszi a bokkrétát, pityeregni kezd.)

KIRÁLYFI (*nagyot sóhaj*). Hát én most már elindulok.

KIRÁLYNÉ. Jaj, jaj, jaj, szerelmes magzatom, látlak-e még valaha. (*Keserves sirással dől rá.*)

KIRÁLY. Ne. ríjjál már anyjok, mert még magam is rákezdem, királynak pedig nem szabad ríni.

KIRÁLYLEÁNY (*hátról igazgatja, tisztogatja a királyfit*). Irtál majd Tündérországból, hogy mint van sorod, kis galamb a szárnyán elhozza. postádat.

KIRÁLYFI. Jó egészséget, minden jókat adjon isten, felséges édes szüléim. (*Indul az ajtó felé.*)

KIRÁLYNÉ (*a bal vállára borul, sirva kíséri*).

KIRÁLY (*a jobb vállára borul, dünyögve kíséri*).

KIRÁLYLEÁNY (*kötőjét arcához emelve megy utána*).

KIRÁLYFI (*az ajtóban összecsókolózik velük, s maga indul előre*).

KIRÁLYNÉ. Vigyázz osztán, lelkem gyermekem, majd ha az üveghegyeken jársz, az üveggöringyek fel ne sebez- zék a lábodat...

(*Függöny.*)

Krónika II.

A román zsidók.

— decz. 19.

Nem méltó egy modern kulturállamhoz, ahogy Románia bánik zsidó alattvalóival, — mondta gróf Károlyi Mihály a delegáció ülésén tartott beszédében, mely ha nem is volt minden politikától mentes, de nemes lendületénél fogva a legtisztább intencziót és feltétlenül lovagias szándékot mutatott. Ha a csatanélküli győzelmekben férfiasá edzett Románia reflexiókat akarna füzni Károlyi gróf megjegyzéséhez, vagy szükségesnek tartaná, hogy védekezzék, csakis egyetlen egy mentséggel hárihatná el magától a felelősséget a zsidó-kérdésben: szerényen bevallaná, hogy Románia legalább is oly távol van a modern kulturától, mint a román zsidó az emancipációtól. Bukarest utcáin még ott láthatók a kultura fajankói a legújabb párisi szabászat műalkotásaiban, de a potemkin boulevardokon járó idegen nem ritkán tapasztalja, hogy a potemkin moszjók álarcza alól erősen kiütözik a domnule. Ezzel szemben magáról Romániáról, mint kulturországról, beszélni a legféltelenebb bojár-fantázia sem képes; nincs egyebe proletár népköltészetnél, a többi kis időre kölcsön kérte a nyugattól; az egyébként tehetséges nép a kevésszámú kiváltságosak elnyomását szenved és szemét évszázados sötétség vakítja ma is; gyűlöletének és vadságának egyetlen kivezető útja az idegen faj felé mutat, de csak ott tör ki szomorú eredménynyel, ahol nem talál ellentálló talajra: a zsidóknál.

Nincs nyomoruságosabb tengődés a világon, mint amelyben a román zsidó éli napjait. Egy amerikai orvos járt nemrég a győzelemtől megittasodott románok földjén és amikor visszaigyekezett hazájába, átutazóban itt Budapesten tartózkodott. Gyötrelmes dolgokat mesélt arról, ahogyan a román zsidókat az ural-

kodó faj üldözi. A maga falujában, ahonnan keresztényektől lakott területekre még csak betévednie sem szabad, a zsidó a középkor leglevegőtlenebb éveire emlékeztető állapotban él. Az emberi siralom völgyén kíséző nélkül jár, vigasz és remény híján nyomoruságos viskóban lakik, ahol rettenetes küzdelmet folytat az éhséggel; vagyonnal nem rendelkezhetik, mert az állam nem ad neki tulajdonjogot; ellenben az adóért, melyet még ki tud belőle sajtolni a végrehajtó hatalom, nem részesül védelemben, ugynevezett felebarátai büntetlenül bántalmazhatják és az utolsó analfabéta paraszt is megvetésével sujthatja a gettó szerencsétlen ivadékát.

A humánus európai diplomácia pedig egyszerűen behunyja szemét e borzalmak elől, — nehogy megszakadjon a szive. A humánus európai diplomácia érthetlen hízéggel gratulál a román fegyvereknek, melyek egyetlen golyó elvesztése nélkül aratták a győzelmeket és a szerencsés Romániát még figyelmeztetni sem meri arra, hogy bizonyos szerződés bizonyos pontját illik megtartania. A szerencsés államok helyzete nyilván miben sem különbözik a szerencsés egyénekétől, akik büntetlenül követhetik el a legégbekiáltóbb jogtalanságokat még akkor is, ha az übermensch-i jelleg előfeltételével sem rendelkeznek; a mindent letipró, mindenén végiggázoló hatalom erejével. Románia példája elegendő ahhoz, hogy a nietzschei elmélet elégtelen voltáról meggyőzzön mindenkit. Egy kulturátlan, számban csekély, képességekben negatív faj a legostobább véletlen segítségével bejut a szerencse utczájába és ma már ott tart, hogy mialatt az ugynevezett humánus Európa elpirul szégyenletes tehetetlenségében, ő kihívó mosolylyal üldözi — csak azért is — a tehetségesebb, de szerencsében nem nagyon gazdag fajokat.

Károlyi Mihály gróf nyilván előre tudta, hogy hangja, melyet a zsidók érdekében emelt, a sivár pusztaságban fog elveszni, tudta, hogy becsületes szándékát nem fogja eredményes siker koronázni, annál nagyobb érdemül tudjuk be neki, hogy ősi arisztokrata és tiszta ária létere az emberi szívet, keresztény lelkiismeretét szólaltatta meg, amikor felháborodásában e szavakat vágta Románia szemébe a nagy nyilvánosság porondján: »Nem méltó kulturállamhoz, ahogy a románok a zsidókkal bálnak!«

Bizonyára csak a fölháborodás sugalmazta neki azt az egészen naiv megkockáztatást, hogy Románia kulturállam-számba vehető. Beszédének súlypontja azonban nyilván nem ezen a föltevésen állott. És ha a nagyhatalmi diplomáciát nem a tehetetlenség és kényelemvágy vezetné működésében, épp arra kellene tekintettel lennie, hogy a szerencsés Románia annyira kezdetén áll minden civilizációs törekvésnek, hogy hatalmi maniákussága veszedelmeket rejt magában s ezért ügyelni kell azokra a lépéseire is, melyeket odahaza végez és amelyeket a képzelt erő türelmetlenségével belső ügyeknek nevez, hogy minden kívülről jövő intést mereven visszautasítson. Európa humánus álla-

mainak annál inkább tekintettel kell lennie erre, mert hiszen Románia elvégre nem Oroszország, nem a nagy óriás, amelynek veszedelmeivel szemben nem tanácsos presztizseket kockáztatni, — hanem egynéhány millió lakossal bíró kis terület, melyet megijeszteni is elég, hogy letegye az arczátlanság fegyverét.

Sajnos, a külpolitika napirendre tért a szegény román zsidók sorsa fölött; a szerencsétlenek kénytelenek bevárni azt az időt, amikor a románok nemzedéke — ki tudja milyen későn — emberibb öntudatára fog lépni. Az egész kérdésben csak nekünk magyaroknak van ma az a megnyugtató gyönyörűségünk, hogy ennek az országnak egyik legelőkelőbb mágnása, a legragyo- góbb feudális családok egyikének nemes ivadéka egy nagy emberi és demokratikus gondolat érdekében egész Európa figyelme mellett sikra tudott szállani.

Maitre Jacques.

Betér-e hozzám . . .

Ringass halálba, mint a mákony,
Oh éj, ha feléd nyul karom,
Hogy hosszú, gondtelt éjszakákon
Ne kelljen már virrasztanom.

Ne kelljen hajnalpirkadásig
Remegve, százszor kérdenem?
Hogy ez a nap, míg jó a másik;
Szűkmarkuan mit hoz nekem?

És várni, várni, hogy betér-e;
Mig éveim leőrlöm, —
Hozzám is egyszer lopva, félve'
A zengőn szárnyaló öröm.

De addig, én kintől vonagló,
Szegény szívem, rejtsd el magad,
Mint tenger mélyében a kagyló,
Hogy gyászodban ne lássanak . . .

Apoc László.

Messzeségek.

Irta: REMÉNYI JÓZSEF. (5)

XIII.

Harmadnap a következő levelet vettem:

Kedves barátom, így nevezem magát, mert nekem barátom az, akit annak érzek. A levelemet tekintse látogatásnak, melyet önnél teszek. Vegye úgy, mintha személyesen tenném önnél a tiszteletemet, hogy bocsánatot kérjek magától, amiért megbántottam. Szokatlanak és érthetetlennek találja majd a jelentkezésemet, a kétségtelenül szeretetreméltó közeledésemet, ha az utolsó falusi jelenetre emlékeztetem, amelyben bizony nem barátságosan váltunk el egymástól. De ha arra hivatkozom, hogy én az excentricitások gourmandja vagyok, a meg nem fejtett rejtvények rajongója, akkor az eljárásom megmagyarázását sem fogja érezni szükségesnek, a közeledésemben még csak különös okokat sem fog keresni, hanem belenyugszik Dora Naulsen

szeszélyébe, amely néha szerelem is. És akkor veszedelmes.

Őszintén megvallva, tegnapig ritkán gondoltam magára. Háromszor. Megint az utazások rabja lettem. Az utóbbi hetekben történekről beszámolok önnek, mert remélem, hogy így mélyebben biztosítom magának az érdeklődését a személyem iránt. Az egy-két beleszótt kommentárt vegye úgy, mint két gondolatjel közé helyezett megjegyzést; német anyától származom s ez megindokolja a filozofálásomat mindenkor, ha csak ebben a levélben en miniature fér is el. Berlinben két hétig óhajtottam időzni, de az utazási lázam a tizennégy napból hetet levont. Az édes anyám már beletörődött állandó utazgatásaimba, az egyetlen elfogadható megjegyzése, amit hozzája füzt, hogy az idegrendszerem megsínyli a temérdek utazást. Az én vándorlási kedvem atavisztikus vonása lehet a természetemnek; a nagyapámról tudom, hogy egy egyszerű batáron, pusztán passzióból, bejárta Észak-Németországot és Dániának egy részét.

Berlinből Svájcba utaztam. A zürichi tó partján láttam egyszer egy barna fiatalembert, aki magára emlékeztetett; az este egy pár sort jegyeztem a noteszembe. Megírom önnek, mert hátha elkallódik a noteszem, meg aztán remélem, hogy a megemlékezésemet szívesen veszi. Ezt irtam a zürichi tó partján:

Egy tavat ismerek, amely nagyon mély, a tükrén vizirózsa virágzik egész éven át. A vizirózsának temérdek a fehér levele. Egy tavat ösmerék, amely nagyon mély; tiszta tükrében egész esztendőn át egy hattyu mártogatja ragyogóan fehér tollazatát. Egy dalt tudok, amely a büszke királynéről és a szegény rabszolgáról szól.

És hozzáfűztem:

A büszke királynő érzi, hogy a szegény rabszolgát meg fogja követni.

Emlékszik-e, kedves barátom, arra a beszélgetésünkre, melyben mindenfajta szimbólum ellen nyilatkoztam? Ezt mondtam: a szimbólum annyi, mint a levegőben járni, abszurdum. Immár másképp gondolkodom, ugy-e?

Másnap Genéveben jártam és ott bizony ön kiesett az emlékezetemből. Genéveben egy szentimentális kalandon estem át, könyvek és sóhajok viharán vágtam magam keresztül, az áldozat, ami ugyebár természetes, nem én voltam. A Lidóra is elvetődtem. Velenczébe beleütköztem Bárdosékba; Császy Zoltán is velük volt. Velem ridegen és tartózkodóan bántak, amiért nem is haragudtam rájuk. A soványlelkű emberek nem kergetnek viharba.

Egy izben egyedül sétáltam a tengerparton és megint magára gondoltam. Nem az járt az eszemben: Velenczébe vagy, Dora Naulsen, a Márkus-téren illik meghatottnak lenni, éjjel a Santa Luciát kell zümmögni és vágyódni, vágyódni az elérhetetlen után. Magára gondoltam; maga pedig, kedves barátom, nem elérhetetlen.

Olaszországban bejártam minden valamire való várost. Visszafelé, Triesztben és ez tegnap volt, újra magára gondoltam. És ekkor elhatároztam magamban, hogy irok önnek. Tegnap tisztán láttam az arczat magam előtt, annyira tisztán, hogyha szemtől-szembe állnánk, akkor nem érezhetném jobban a tekintete erejét, nem láthatnám jobban a gunyosan lebiggyesztett ajkát, mely alkalmasint álmában is olyan, mintha csufolódnék. A mi utolsó találkozásunkra emlékeztem. Az elválásunkra. És arra, hogy a mi találkozásunk akkor meny-nyire másképp végződhetett volna. Így: csöndben, hall-

gatagon megyünk egymás mellett, közvetlenül egymáshoz simulva, de nem egymásba karolva. Behatolunk az erdő sűrűjébe, oda, ahol a béke lakozik. Aztán megragadja a kezemet és azt mondja: ugy-e, szeretsz? Mire én így felelek: Mi az? Mi az a szerelem? Erre megcsókol. Soká. Forrón. És a szerelemtől többet nem beszéltünk volna. Benne voltam a szerelem fókuszában. Megismertem. Nem kell róla beszélni. Így történhetett volna, kedves barátom. És így is fog történni. Tudom. Maga talán csak érzi.

Holnap tovább utazom Triesztből. Nem tudom, merre. Még csak annyit: ma töltöttem be huszonegyedik évemet és boldog vagyok, hogy a születésnapomön azzal lephettem meg magam, hogy magának kellett írnom.

Dora Naulsen.

A levélborítékon olasz bélyeg volt. A levelet Triesztben írta, de már egy olasz városban adta postára.

XIV.

Hurrá, élet, amelyet nem vártam, de mégis eljött. Az éjszaka a karjaiba vett és elringatott. Élttem, mint a nemrég leérettségizett fiatalember, aki az éjszakában akarja mohón felhabzsolni az élet ismeretlen kínálkozó örömeit. Hurrá, élet, melyet ugyan nem vártam, de mégis eljött. Átnyalábolt, letiport, a lelkemből kiszitta az akaraterőt és önuralmat és következett a zabolátlan szenvédélyek korlátlan uralma. Kaczerkódtam a holddal, berugott fővel kigunyoltam, bolondoztam vele, szemhunyorogtatással magamhoz intettem, hogy szálljon le az égről, le a földre, ha tud. A csillagokat puszijajtásaimnak neveztem, később az alkoholtól ellágyulva édes testvéreimnek, kísérőimnek éjjeli utamban.

Mindennap hajnalban feküdtem le. A gyömrom émelgett, a szám keserű volt, testemet elláncasztotta az éjjeli zűllés, ledültem, lestem; lerogytam az ágyba s a napot átaludtam.

XV.

Egy késő éjjel, amikor már közvetlen közelből intgetett a hivatali élet réme, mert másnap lejárt a szabadságom, megálltam a házuink kapuja előtt és soká, soká, indokolatlanul és érthetetlenül, a házszámon csüngött a szemem. Mező-utcza 79. Kábult voltam és kótyagos, hangosan elnevettem magam és elcsodálkoztam azon, hogy is lehet egy utcát a mezőről elnevezni. Vagy mező, vagy utcza, így morfondiroztam, de Mező-utcza? És az is csodálkozásba ejtett, hogy miért is születtem én éppen a Mező-utcza 79. számú házában, pedig ez valóban nem csodálatra méltó dolog.

Megállapítottam, — s az arcom alkalmasint fontoskodó volt — hogy az utcza felírás helyébe már újat csináltathatna az apám, mert a betűk elmosódottak, csupán ez olvasható: Mzöuta, hol marad az «e» és a többi hiányzó betű, és a 79-et is csak azért látom, mert tudom, hogy az apám a Mező-utczában egy ilyen számú háznak a tulajdonosa.

Az egyik szűk mellékutczából, amelyben gyermekkoromban rablókalandokat játszottam, egy rendőr bukkan fel. Egy vézna ember, akinek láttára az a gondolatom támadt, hogy is alkalmazhatták ezt az embert rendőrnek? Tisztelgett. Hohó, mondtam magamnak, hohó, ez az ember tisztelgett előtted, ugyan miért is üdvözölt?

— Mondja, biztos ur, — szoltam hozzá — miért köszönt maga engem?

Elnevette magát.

— Nem kell ilyet kérdezni, fiatalur — mondta.

— Engem azonban érdekel — feleltem. — Érdekel, Maga persze ismer engem. Tudja, hogy az apám háziur, hogy ennek a nagy munkásbérkaszárnának a jövedelmét egyszer majd én zsebelem be. De tévedhetett is...

— Erre bizony nem gondoltam.

— De tévedhetett is, — mondom — mert az apám és én...

— Álmos a fiatalur. Bizonyára ideges is, azért kérdez tőlem olyan furcsákat. Azért köszöntem, mert ez az én rajonom és hát ösmerem a fiatalurat.

— Szivarozik?

— Hát kérem, ha akad szivar.

Megkináltam egy finom szivarral.

— Vannak-e gyermekei?

— Van. Kettő.

Erre csokoládét adtam neki a gyermekei számára.

— A konyhára elég-e a pénz?

— Bizony szűkében vagyunk. Tetszik tudni...

— Jól van, jól van.

Egynéhány koronám volt még s azt a rendőr markába nyomtam. Zümmögött valamit, köszönőszavakat rebegett, aztán lassan visszavonult a szűk mellékutczába.

Aztán előrántottam a kapukulcsot a zsebemből és kinyitottam a kaput. A folyosón égett a gázfény. A házmaster este elfelejtette eloltani. Halkan felosontam az első emeletre, besuhantam a szobámba, világosságot gyújtottam és egy pár percig nem csináltam semmit. Csakhamar úgy éreztem, mintha a levegő összezugorodnék, sulyos anyaggá változnék át s leszoritana a padlóra. Ellenkeztem. Teljes erőmből ellentálltam. Hirtelen odaugortam a mosdótálhoz, fejemet bele dugtam a hideg vízbe s attól kevésbé felfrissültem. Valahogyan meg tudtam állni a lábamon.

— Én szobám... — mondtam egyszerre olyan hangon, reszketve és ellágyulva, mint amikor az ember a kedvesétől bucsuzik. — Én íróasztalom, én székem, én szőnyegem... — minden butodarabot külön megtapintottam, gyöngéden és szeretetteljesen.

A hegedütököm az íróasztalon hevert. Felnyitottam.

— Ezt magammal viszem, — mondtam — ettől nem bucsuzom el.

Aztán megint a pusztá semmi vett körül.

Az ablakhoz léptem. Kinyitottam. Csendes, enyhe szellő fujdogált. A józanságtól még messze-messze tartottam, de azért tudatában voltam annak, hogy mit csinállok. Amint letekintettem az udvarra, észrevettem, hogy a házfelügyelő házában egyik ablakából világosság szűrődik ki. Ez a világosság gyakran fogadott. Összerázkódtam. Az a kifejezhetetlen belső remegés fogott el, amikor egy pillanatig megmerevedik a tekintet s az ajak elhalványul, — az én ajkam akkor nagyon halvány lehetett — azután lecsitul a belső nyugtalanság, de az egész testen egy lázas és kintő remegés fut végig. Én akkor megéreztem, hogy yelem immár történt valami. A jólétet, az otthoni megbecsülést, a nagy, bölcs elhatározásaimat, az egész karrieremet, a kecsegtető és sokak szemében irigylésreméltó jövőt ebben a pillanatban egy élénk gesztussal ellóditottam magamtól.

Örült módjára cselekedtem.

Odamentem az íróasztalhoz, a hegedüt kivettem a tokból, lementem az udvarra, a házfelügyelő lakása elé, a világos ablakhoz, a hegedüt az állam alá szoritottam és halk, csöndes dal eljátszásába fogtam. A hegedü nyergén nem volt szordinó, de a dal úgy szólt, mintha rejtélyes távolságokból szállna ide, ebbe a házba, ehhez az ablakhoz. Az udvarban az akáczfák levelei a meglepetéstől és indulattól halkán zörrentek, külön-

ben csend volt. Egyszerre felment a rolló, az ablak kinyílt és hálóköntösben Jolán jelent meg az ablaknál. Az arcza fehér volt. A bőre áttetsző és finom. A szeme csillogó. Nem csodálkozott. Nem kiáltotta el magát. Egy halk, elfojtott hang ért a fülemhez. Hirtelen megszakitottam a hegedülést. És tisztán, világosan ezeket a szavakat hallottam:

— Azért az óráért vágyódom, amikor csak engem szeret.

A karom lelógattam, s a vonómmal érintettem a földet, egy kavicsot piszkáltam el magam elől és halkán ismételtam: azért az óráért, azért az óráért... Megéreztem: a vágyódásnak ezen egyszerűen magasztos és közvetlen kifejezésében egy önmagával való leszámolás, egy a jövőbe való beletörődés, egy szenvedő, gyötrődő emberi lélek utolsó reménye szólalt meg: Csak az a bizonyos óra érkezzék meg! Ha csak egy percig tart is!.....

Kihajolt az ablakon. A hegedüt elejtettem, összetörött. Jolánt magamhoz öleltem és izzón, forrón, hosszan, őszintén megcsókoltam az ajkát.

— Szeretsz?

— Szeretlek.

— Boldog vagyok.

Jolán sápadt, szomorú, vézna arcán könyek peregetek végig.

— Boldog vagyok, — ismételte — boldog, boldog... és kibontakozott a karomból, kiegyenesedett s a szemében a szerelem minden érthetlensége, gyönyörűsége, kinja és rejtélye lobogott. A szeme kitágult, a szemében az életfény égett.

Egyszerre kinyílt az egyik ablak. Valaki leszólt.

— Csend legyen. Ebben a házban az embernek még éjjel sincs nyugta.

Egy másik ablak is kinyílt.

— Hát nem férnek a bőrükbe? Borzasztó!

És az ablakok egymásután kinyíltak, óriási láрма támadt, a hangok összevisszasága, nevetés, káromkodás, hahotázás, »házmester, házmester« kiáltások és én ott álltam az ablaknál, hallgatagon, azzal a tudattal, hogy a nagy összeroppanás következik, még a nap folyamán eltávozom innen, el, akárhová, csak el, el. Jolán mozdulatlanul állt s egyfolytában rajtam csüngött a szeme.

Valaki elkiáltotta magát:

— A háziur fia.

Ekkor azonban már az apámmal szemtől-szembe álltam.

Jolán betette az ablakot, én pedig az apámmal szótlanul fölmentem a lakásunkba. Az összetört hegedüt az udvaron hagytam.

Hajnalodott. Valamelyik szomszédos házból áthallatszott a kakas kukorékolása.

XVI.

— Rendben volnék.

Ezzel az érzéssel léptem be a szobámba. Az udvarról a szobámig terjedő kurta uton végiggondoltam minden lehetőséget, amely érhet. És ha teljesen magamra hagyott lennék is, gondoltam magamban, ha az apám újra megvonna minden támogatást, ebbe az állapotba sem sápadnék bele.

A szobámban világosságot gyújtottam, habár már kívülről is behatolt a nap, az ágyam szélére ültem és vártam a történendőket. Eltökéltem magamban, hogy az erkölcsi prédikációt kész és alázatos megadással türom el, hogy nem mondok ellent. Vártam. Az apám nagy, lassu léptekkel fel és le járt a szobában, nem nézett

rám. Padlóra szegzett szemmel ment, összeszorított ajakkal. Vártam. Nem én akartam elsőnek megszólalni. Végül rámnézett.

— Ezek után természetesen nem maradhatsz itt — mondta.

— Nem apám, sőt szeretném...

Közbevágott.

— Az engem most nem érdekel, hogy te mit szeretnél. Arról van szó, hogy mikor utazol el. A legközelebbi vonat délelőtt féltizenkettőkor megy Bécsbe. Az utiköltségről gondoskodom. Az irodából való kilépésedet elvégzem. Három hónapra ellátlak pénzzel, habár rászolgáltál arra, hogy teljesen pénz nélkül ereszszelek utnak. Haza többé ne gyere. Megszégyenítettél. Nevetéssé tettél. Az éjjeli kóborlásaidal családunk jó hírvenének ártottál. Több mondanivalóm nincsen.

Ezzel megfordult és kiment a szobámból.

— Hajnal van — mondtam csöndesen és csak a következő perczben gondoltam arra, hogy ez a két szó szimbólumot rejtett magában.

— Egy izben már elvesztettem az apámat — mondtam hangosan, súlyt helyezvén arra, hogy tisztán ejtsem ki ezt a mondatot, pedig rajtam kívül senki sem hallotta.

Reggeledett. A tiszta, derült kék égre néztem és szerettem volna az izzó, lángoló napba tekinteni, anélkül hogy a szempillám megrebbenjen. Mert én, bizony-bizony, egy lépéssel a naphoz, a boldogságot árasztó világossághoz közeledtem.

XVII.

Hét órakor lementem az utcára, elkészáltam a gőzfürdőbe, a borbélyt sem kerültem el és fél kilenczkor tisztán hazakerültem. Az íróasztalomon egy boríték hevert, felbontom, benne ötszáz korona, minden magyarázó irás nélkül.

Felcsengettem a cselédet.

— Hol az édesapám?

— Elutazott.

— Valami megbízatást nem hagyott hátra?

— Nem szólt semmit.

A cseléd kiment.

Czigarettára gyújtottam, ami velem már hónapok óta nem esett meg. Az apám mondta egy izben, hogy ő a dohányzást nem cigarettával, hanem szivarral kezdte meg és amellet ki is tartott. Én is úgy voltam. Egy-néhányat szippantottam a cigarettával, azután a hamutartóba tettem.

Fontosnak tartottam minden mozdulatomat, mert ebben a szobában vajmi soká nem fogok mozogni. Csöndes és megható részvétellel szemlélgettem minden tárgyat, szinte őket sajnáltam, hogy eltávozom. A bucsuzás rezignált dala zsongott a fülemben, adieu, adieu. Susanne Germaine bucsujára emlékeztem, az én párisi barátnőmre, akitől szebben még senkitől sem bucsuztam el. Az az érzésem is volt, mint amikor felzaklatott fővel ágyba feküdtem és aludni próbáltam: egy kicsit bucsuzom tőled élet, megyek egy kicsit meghalni. Sokszor gondolok erre, amikor álomra hunyom a szemem. Adieu, adieu, kedves íróasztalom, hűséges tükröm, drága ágyam, adieu, adieu, keresek egy ujat, kimegyek az életbe, keresek egy új szobát, amely talán nem lesz olyan mieghitt, amint te voltál, de a szívem melegével bizalomgerjesztővé akarom varázsolni. Én szobám, adieu, adieu...

Ellágyultam. Könyek fojtogatták a torkomat. Bucsuztam mindattól, ami hozzám tartozott és amihez én mégsem tartoztam. És ez olyan megható.

Megszólt a csengő. Elmélázásomból felriadtam. A cseléd nem nyitott be a szobámba, habár vártam

hogy bejelentse a vendéget, akit nem fogadok. Egy hirtelen támadt kíváncsiság arra ösztökélt, hogy magam nyissak ajtót. Jolán állt az ajtó előtt. Egyenesen állt előttem, valami szilaj biztossággal nézett a szemembe, szokatlan arckifejezéssel. Nagysokára szólaltam meg.

— Sétáljon beljebb, Jolán — mondtam.

Nem mozdult.

— Sétáljon beljebb, Jolán — ismételtam. — A szobámba. Most már ugyis mindegy.

— Most már ugyis mindegy — mondta csöndesen, érthetően. — Különben bucsuzni jöttem.

Megkönnyebbülés támadt a lelkemben. Ettől a bucsutól féltam. A kezdeményezéstől. Ezen tehát tullennék.

Jolán belépett a szobámba.

— Az apám Dunántulra küld egyik falusi rokonhoz. Még ma el kell utaznom.

— Számüzetésbe — jegyeztem meg.

Csend.

— Én pedig külföldre megyek — mondtam azután.

— Külföldre? Persze, persze, Magának jó. Maga a távolságokhoz tud közeledni, mert férfi, míg én...

— Jolán, ne legyen szomorú.

— Maga betöltötte a sorsomat. Ezentul mindig szomorú leszek. De az én szomorúságom szép lesz.

Elhallgatott. Hirtelen kezét fogott velem, a fejét félrefordította, a forró keze remegett. Hallgattam. Azután kivonta a kezét a kezemből, felém fordult, mélyen a szemembe tekintett, talán egy perczig rajtam csüngött a szeme és én azokra az őszi napokra gondoltam, amikor a hervadó lomb mélységet lop a szívembe. Végül kiment. Kiakartam kísérni az ajtóig, de marasztalt.

— Maradjon.

És én maradtam. Most már ugyis mindegy.

Az órára néztem. A mutató kilenczet jelzett. Vonatom féltizenkettőkor megy. Rendbe hoztam magam, kimentem a temetőbe, édesanyám sírjához. Az uton visszafelé képeslapot vettem és három gyönyörű rózsát. A képeslapot elküldtem Berlinbe, Dora Naulsennek és közöltem vele, hogy másnap megérkezem. A rózsákat az ő részére tettem el. Ha az uton rájuk is leheli az elmulást a hervadás, nem baj. Legalább élénkebben emlékeztetnek Jolán szép szomorúságára.

Közel az utczánkhoz, túl a mezőn egy vonat robogott.

Már én is uton vagyok. Én is.

(Vége.)

Saison.

Az autogramm.

Az Operában volt valami dolgom, este hat órakor. A hátsó kapun kellett bemennem, a hátsó kapun, ez igen lényeges. Ahogy megyek, finom szörmegalléromba huzva fejemet s már belépendő vagyok a kapun, egyszerre csak egy gyermek szólit meg.

— Kérem szépen — mondja a gyermek.

Megálltam, mert udvarias ember vagyok.

— Kérem szépen, legyen olyan szives — folytatja a gyermek.

— Milyen szives? — kérdelem én.

S miközben egy tiszta fehér névjegykartont tart előlem, ezt teszi hozzá, szinte könyörgő hangon:

— Egy autogrammot!

A pillanat édes hatással volt lelkemre. Kedélyvilágom kék tavának mélyéről a következő buborékok szálltak a felszínre:

— Ó, a kedves gyermek! Milyen kedves gyermek!

Nincs még tizesztendős sem és máris milyen kitűnően ismeri jelenlegi nemzeti irodalmunkat, melynek szerény munkása lenni bátorkodom. Milyen nagyszerű is hires embernek lenni! Körülrajongottnak és ünnepeletnek, mert kétségtelen, hogy ez a gyermek engem itt, az Opera hátsó kapujánál, ünnepel és körülrajong. S vajjon melyik írásom tetszett meg neki annyira? És mennyit olvasott összes műveimből? Olvasta-e azt a kis remeket, amit én a legjobbnak tartok? És hogyan jutott hozzájuk? Talán az uzsonnapénzét spórolta el piczi szájától s az így összegyűjtött összegben vásárolta meg könyveimet s rajtuk át kedvelt meg engem? Vagy a papája járatta azt a lapot, melybe irok s ez a gyermek, nagyszerű jóindulattal, azonnal fölismerte, hogy a többi írások benne csupa csacsóságok, de az én írásaim, azok igen? Még tíz éves sincsen és ilyen alapos készütségű! Ami meg is látszik rajta, hiszen a szeme olyan okosan villog, hogy az ritkaság és az arczának vonalai korához képest meglepő intelligenciáról tesznek tanubizonyosságot. Mennyire mások a mai gyermekek, mint amilyenek azelőtt voltak. Ime ez a pöttön, ez már olvasó, sőt a legfrissebb irodalomnak az olvasója! S tudja, hogy autogramm van a világon, tudja, hogy nekem is van autogrammom és értékelnit tudja az autogrammot! Tudja, hogy mire felnő, az én aláírásomnak erkölcsi és anyagi becsé leendő. Mindezt tízéves fejjel tudja! S a szeme is milyen kitűnő! Itt, ebben a félsötétben is meglátta, hogy én vagyok az, felismert, vagyis az arczképemet is épp olyan tökéletesen ismeri, mint az írásaimat. Sőt intuíciója van a gyermeknek, hisz egész véletlen az, hogy én ma hat órakor az Opera hátsó kapujánál megjelentem. E gyermek megérezte ezt. S valószínű, hogy érzése alapján már hosszabb idő óta áll itt és vár engem, szorongással és reménnyel szívében. Mennyi örömök lesz még eme gyermekből az ő szüleinek! És milyen kiváló szülők lehetnek azok, akiknek keze alól egy ily nagyszerű gyermek származhatott!

Mindezeket elgondolni, bár a gondolatsor elég hosszú, csak egy pillanat műve volt, egy egészen kurta pillanaté.

A következő pillanat azzal telt el, hogy az öntöltőtollal, amit a gyermek, a ragyogó gyermek nyújtott felém, ráírtam a nevemet a névjegykartonra. Az autogramm készen volt s én — úgy éreztem — nagyon kedves mozdulattal nyújtottam át a gyermeknek.

A gyermek elolvasta az autogrammot.

— Ne tessék viccelni — mondotta.

— Hogy-hogy? — kérdeztem én, mert agyam most már nem működött olyan gyorsan, mint az imént, s nem tudtam, mit gondol a gyerek.

— Tessék a saját nevét ideírni.

— Azt írtam, fiam.

A gyermek hangosan olvasta a nevemet. És ezt tette utána :

— Ki ez ?

— Ez én vagyok — feleltem, de kissé csappanó önérzettel.

— Ojjé, — mondta a gyerek — hát nem tetszik tenorista lenni ?

— Nem — válaszoltam kurtán.

A gyermek csalódottan nézett reám :

— Én azt hittem, hogy akinek bundája van és nincs bajusza és itt megy be, az tenorista.

És eldobta autogrammomat.

Mondanom kellett volna :

Ó balga ifju—, ne dobd el a kincset... — és el kellett volna magyaráznom, hogy mit tartott kezében, midőn aláírásom nála volt. Ki kellett volna fejtenem a jelent és a jövőt és mindent. De nem értem rá, mert kedélyvilágom haragoszöld tavának mélyéről a következő buborékok szikráztak a felszínre :

— Disznó kölyök. Hogy az ilyenek mért nem foghatom meg a fülét? Milyen buta, hogy nem tud megkülönböztetni egy fiatal magyar író egy öreg olasz tenoristától. Persze, a gyalázatos, nem olvas soha egy sort se, pedig azelőtt mindent elolvastak a gyerekek. És már benne van abban az ostoba eszmeáramlatban, hogy egy tenorista, aki nem egyéb, mint a saját hangszálainak a rezonáncz-bódniája: nagy ember. Meg kellene pofozni az ilyen gyereket, mert az ilyen, később, egészen elvetemedik. Karzati jegyeket fog venni azon a pénzen, amit az édesapja nahtkaszlijáról lopkod majd el. No de meg is érdemlik az olyan szülők, akik a gyermeküket késő este hat órakor az utcákon engedik kódorogni, akik nem tiltakoznak az ellen, hogy a gyerek, mint egy koldus, ideálljon, az Opera hátsó kapujába és ártatlan járó-kelőket orzátlanul megrohanjon egy névaláírásért, aminek különben sincs semmi értelme... Autogramm? Boszantó, hogy vannak emberek, akik még azt hiszik, hogy autogramm: valami. Egy autogramm: semmi...

Már a második emeleten voltam, mikor ez újabb gondolatok végére értem. És vissza akartam menni, hogy oldalbaüsssem a gyereket. De a gyerek biztosan nincs már ott, kocsi után szalad a többi suszterinasokkal, mert az *ilyen* neveletlen gyerekek ezt szokták csinálni. Hallatlan, hogy a hazának milyen kevés haszna lesz ebből a mai gyerekgenerációból.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

□ **Házhoz szállítva.** A budapesti egyetem tanácsa elhatározta, hogy, nem tudom milyen alkalomból, öt magyar püspöknek diszdoktori oklevelet adományoz. Ami még nem volna olyan nagy eset. De mert a püspökök nagyobbára vidéki városokban székelnek, az egyetem összeállit egy küldöttséget, amely a diszdoktori okleveleket az illetékeseknek ott, ahol laknak, átadja. Ez már furcsa. Kényelmetlenül hasonlít a házaláshoz. Egy ilyen tudományos testület ugyanis, amilyen az egyetem tanácsa, ha akárkikből van összerakva, a maga egészében tiszteletreméltó testület. Én legalább mindig tisztelettel gondolok rá. De amikor látom utazni, városról-városra, hóna alatt a tokkal, amiben a diszoklevél diszesedik és megjelenni a püspöki előszobákban, ezen szavakkal: »itthon van-e ő eminenciája, mert ha itthon van, akkor tessék neki megmondani, hogy itt volnánk a diszoklevéllel, — ez már nem valami tiszteletreméltó. Legföljebb ha mulatságos. Nagyon hasonlít a Madarász című operett egyetemi jeleneteihez, holott az egyetemnek nem az a hivatása, hogy operetteket, évtizedekkel keletkezésük után, igazoljon. Igaz hogy az sem hivatása, hogy tömeges diszdoktorokat állitson elő, de ezt már nem is próbáljuk megmagyarázni egy ilyen utazó testületnek, mert ez már tulmagas elvi álláspont volna — az ő számára.

* * *

□ **A színház romjai.** Ha a villamosból kinézel, a Múzeum-köruton már látod a földet, ahol valaha állott a színház, az épületből némsokára csak egy-két fal marad. Ugy eltávolítják az egészet, mint az odvas fogat az ép mellől. Mindenképpen szomorú szertartás a takarítás. Ez a palota adta meg a Kerepesi (Rákóczi)-utnak az akcentust. Ha tekinteted a szemben levő házra esik, azt hiheted, hogy 1840 van és Pest, Buda még nincs egyesítve. Fönn a falakról rongyokban lógnak a bordó, kék, világoszöld tapéták. Kis szobák voltak ezek, öltöztek bennök, csókolódtak szininövendékek és frizérnők, petróleumlámpával botorkáltak régi színészek. Mire szolgálnak most? A düledező fal mellé lapul egy napszámoslány. Kék bluz van rajta, kötő, fején haragoszöld kendő. A szeretője körülnéz, látják-e őket? Azután aczélosan szájon csókolja tót babáját. A villamosról szeretnék felkiáltani: gratulálók önöknek. Végre egy jól játszott szerelmi jelenet, a színházban... a színház romjain...

* * *

□ **Fiakker.** Elhiszem, előre elhiszem, hogy a fiakkerosok, valamennyien, befognak a kocsijukba és fölhajtanak a miniszterelnökség elé, sőt ha ez nem használ, egyenesen a Burgba hajtanak föl és a felséges urnak panaszolják be a várost, amely nem akarja elismerni a kocsi érdemeket s a polgármestert, aki meg merte tenni azt, hogy egy deputációjuknak hátat fordított. (Nyilván azért, mert a kérdés, amit elébe terjesztettek, olyan volt, hogy arra még felelni sem lehetett.) Igenis, a fiakkerosok el fognak menni, ha kell, a jó istenhez is, mert ők nem engedik, hogy rajtok sérelem essék. Most lesz a százesztendő jubileuma a pesti kocsi-iparnak, mondják ők büszkén, s ha így van, akkor ők már százéves sérelmei a városnak s nem tudunk eddig semmit tenni ellenük. Száz év! Istenem, mely nagy idő. Száz év óta gorombák a kocsisok, száz év óta nem lehet elég pénzt adni nekik ahhoz, hogy utána ne kiabáljanak az embernek, s száz év óta nem tanultak meg lovat hajtani, pedig a kocsiság nem egyéb, mint egy négy lábú hajtani-tudásának a gyakorlati alkalmazása. S e századik évet a pesti fiakker nem azzal üli meg, hogy, végre, a bőrben marad,

EGO szén-savas Borax
 üdít, szépit, fiatalít.
 11 levél: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczsínt ad.

EGO pipere boraxszappan... K 1.—
 EGO pipere boraxcrém... K 1.50

Főraktár: **KISS LASZLO** Budapest, Baross-utca 81.

hanem azzal, hogy tüntet, vagyis még azoknak is kellemetlenkedik, akiknek nincs vele közvetlenül dolga. És, az a nagyszerű, mindenki fél a jubiléumoktól és senki sem meri megmondani nekik, hogy megint nincs igazuk, úgy ahogy száz év alatt egyetlenegyszer sem volt.

* * *

D Budapesti tavasz. Kilencz, tíz és tizenegy éves gyerekeket látunk délelőtt a színpadon, egy jótékony matinén. Apró lányok libbennek be túllszoknyában, sápadt kis csuklóikkal intőgetnek és kabarédalokat, operettáriákat énekelnek, amelyeket eddig csak este lehetett hallani: »Lári-fári nem kell várni...« Délelőtt gyerekszájából mindez háborzongatóan furcsa és pesties. Édes sziveim, hagyjátok későbbre. Még várni kell, — nincs igaza az operettnek. Hiszen az életetek reggelén álltok még, mit beszéltek a csuf, unalmas és banális Köznap szövegét, amit még nem is értetek, mint a czeremónia idegen textusát a fiatal pap? Tündérmeséket szerettünk volna hallani töletek és ti azt mondjátok: haczaczáré, gyepmesteri hivatal, pali. A budapesti tavaszt mutattátok meg nekünk, amely csatakos és sápadt, vézna és virágtalan, hit nélkül való, szomorú, végtelenül szomorú. Csüggedtbben ballagunk el a gyerek-matinéről, mint hajnaltájt egy füstös orfeumból. A délelőtt világossága sérti a szemünket.

* * *

24 Német kritika. A német kritika persze rólunk szól és persze, megint nem sok örömünk telik benne. Annál is inkább, mert most csakugyan egészen nekünk van igazunk, akik nem osztjuk Fischer Verlag Sámuel ur magas véleményét a magyar írók eredetiségét illetően. Elsősorban már csak azért sem, mert Fischer ur nem is német, hanem magyar, ugynevezett hazánkfia, másodsorban pedig, mert könyvkereskedőnek lehet ugyan elég kritikus, de kritikusként nagyon is könyvkereskedő. Mert ha egy kissé értene az irodalomhoz, ha csak annyit is, mint hazánkfiái szoktak érteni, nem beszélhetett volna olyan fennem eredetiségről éppen Kellermann mester kapcsán. A dolog azonban nem olyan tragikus, mint Fischer V. C. Sámuel hiszi. A mi számunkra csak annyiban tanulságos, hogy egy új igazság leszűrésére adott alkalmat. Ez az új igazság pedig az, hogy Németországban is csak az a kiadó tud érvényesülni, aki mindenhez ért, csak éppen az irodalom terén marad előkelő idegen. Ez a tanulság elég sovány vigasztalás ugyan, de hát egy kiadóról bajos szalonnásabb bőrt nyuzni, még ha volna is miből.

* * *

24 Férj, mint főnyeremény. Az a legérdekesebb, hogy ez az eset nem Amerikában történt s az Új Világban, ha olvasnak róla, épp úgy azt mondják majd rá, hogy kacsa, mint itthon mi szoktuk mondani az amerikai riportokra. Pedig a legvalóságosabb magyar valóság az egész történet, amelynek még csak a csattanója hiányzik. Nincspénzem ur kibocsát ötezer tizkora sorsjegyet három nyereményre. Az első ő maga, a második díj tizezer s a harmadik ötezer korona. Sorsjegytulajdonosok csak olyan hölgyek lehetnek, akik még nem menték férjhez, de férjhez akarnak menni. Ilyen hölgy valószínűleg több van, mint ötezer Magyarországon s a kapcsolt részekén és a számítás egész reális. Mert a befolyó összeg ötvenezer korona s a két díj kifizetése után is marad még harminczötezer koronácska, ami természetesen Nincspénzem uré lesz, illetve a szerencsés nyerőé, akit a szóbanforgó ur feleségül vesz. Az ötlet óriási, és ha beüt, amely beütés most a miniszterium engedélyét jelenti, nagyon valószínű, hogy hamarosan né szerű

lesz, ami csak kívánatos dolog. Hazánk szebbelkü leányai csak nyerne velük, szintugy Nimolé ur is, aki a semmiből csíholja ki a pénzecskeket. Valahol azonban mégis van valami ravaszság a dologban, a fene tudja hol, de van, és ez aligha ki nem derül a sorshuzárnál, ha ugyan sikerül a sor. Addig azonban — tessék megkísérteni a szerencsét, amely most ötezerfelé mosolyog.

SZÍNHÁZ.

Az egyszeri királyfi.

(A Nemzeti Színház bemutatója.)

I.

Multkor egy lakásban jártam, ahol eredeti Aubrey *Beardsley*-rajzok voltak, angol fotelek, amerikai íróasztal, egy elsőrangú német zongora, amelynek minden hangja acél és bársony — s e nemzetközi társaságban az asztalon szerényen és szegényen, de nagyon odaillően huzódott meg egy mezőkövesdi himzés és egy paraszt-tányérka, amelyet egyébként hamutartónak használtak s zöld-vörös rózsák voltak rápingálva. Szép Ernőről és a darabjáról szólván, ez a kép ötlék az eszembe. Keze most ákombákomokat, zöld-vörös parasztrózsákat főtőget, a rózsákat pedig odateszi a fáradt és finom, európai csengésű versei mellé. Azt akarom ezzel hangsúlyozni, hogy a naivitása nem primár jellegű, de *visszatérés, rekonstruálás, gyógyulás*. A világa stilizált. Parasztrajzai olyanok, mintha üvegen keresztül rémlenének. Tőle, a pesti költőtől kissé távol van a nép, de épp azért érzi és izgatja. A poézis mindig izgató distancziából származik.

II.

Nekünk, akik ma élünk és eltelve a saját lázunktól, már leszakítottuk a dekadencia utolsó aszott rózsáját, *ismét* érdekes a nép, az »egészséges« nép, amely csak a nyárspolgárokat nem érdekli — a művészet nyárspolgárait — és exotikusabb, egyénibb, különösebb nincsen nála. Találomra egy székely népmesét ütök fel: »Megnyergelém a szürkét, felülék a barnára s úgy elmenék a sárgán, egy lőtőn ki s egy hajtőn le, hogy a föld es szakadt utánnam... Kapám a fejemről a koponyámat s könnyen betörém véle a jeget, vizet merítették véle s amugy jól ivám... Rázni kezdem a szilvát, hull a dió, szedem a mogorót...« E mese íróját könnyen megvádolhatnák a professzor urak, hogy bolond, pont a vád érhetné, mint a modern költészetet. Mi azonban e mámoros tódításokban a fantázia végtelenségét, korlátlan voltát, a szabadságot érezzük. Annak, aki magasabb igazságokat akar, harmónia kell. Szép Ernőt is a mondanivalója bonyolultsága vezette a népmeséhez, akár csak *Maeterlinck*-et a flamand, *Yeats*-et az ír, vagy *Andrejev Leonid*-ot az orosz népmeséhez. (Lásd: A kék madár, Az ember sorsa.) Nem kisebb hőst választ magának, mint a halált, és nem nagyobb a vállalkozása, mint az, hogy a magyar lelken keresztül tükrözze az egyetlen, az ősi, a megfejthetetlen problémát. Hogy filozófus-fajta vagyunk-e? Egész bizonyosan. Nincsenek gondolkozóink, de — mint keletiek — minden népnél jobban *érezzük* a halált, a markunkkal fogjuk, szagoljuk, testi kapcsolatban vagyunk vele. A magyar halál nem csontváz, nem lepedős, katolikus kísértet és nem köd. Józán a fajtánk és kálomista: jogász-észszel mindenben a húst és az igazságot keresi. A sirva-vigadó lagziikon, a csárdás deliriumában, magas jókedvünkben (mikor a gentry-íjak minden ok nélkül főbelövik magukat) hívott és hivatlan vendég a halál, aki az asztalfőnél ül, velünk kurjantozik és tánczol. Szép Ernő — intuícióval — parasztribát ad a

magyar halálra, pitykés mellényt, pörge kalapot, az agyarára pedig egy kialudt makrapipát akaszt. Szürke, blazirt, nem is rossz öreg paraszt, aki kénesgyufával gyújt pipára és a kaszájával levágja a rétet, a rózsát, az életet. Az író kedélyesen látja. Együgyű, naiv boszút áll rajta: kómikussá teszi, csibész-humorával felfricskázza. Mert a halál a darab folyamán egyre közelebb jön az élethez, lassankint megszereti az embereket, megkóstolja a bort, a csókot, elbusulja magát (amugy magyarosan), hogy milyen árva. Végül a megbékítő föld himnuszát dalolja. A csárdában pedig lumpol, a dudást a térdére ülteti, poharakat és borospalaczkokat zuz, a lámpát összetöri, a garáza halál, a rettenetes paraszthalál, a magyar halál. Ezt a jelenetet kiemelem az utolsó huszonöt év magyar irodalmából és felmutatom, mint a legnagyobbat, amit utóbb termeltünk és bátran nekiindítom külföldi utjának, vigyék ki, hogy azok, akik semmit se tudnak rólunk, az életünkről, az irodalmunkról, megismerjenek belőle, egyszerre és egészen. Legyen a czime ez: *Danse macabre hongroise*.

III.

Az egyszeri királyfi is keleti. Zarándokol: a tündérorszámban és a temetőben. Buddha királyfi, a gazdag, a boldog, a szép indus, egyszer a város kapuin tulment, először látott egy szegényt, másodsor egy beteget, harmadsor egy halottat és akkor aztán magába süppedt, istenné változott. A magyar királyfi utja is hasonló. Amint a halál közeledik az élethez, úgy közeledik ő a halálhoz, engedelmes gyermekévé, kezes bárányává szelidül. Közben a magyar lélek muzsikál. Gyerek-verseket hallunk, látunk egy parasztkirályt, a ki állandóan a fején hordja a koronáját, egy leányt, aki a kiskertet öntözgeti, egy királyasszonyt, aki aranyseprővel söpri a tiszta szobát. Ünnepi (szimbólikus) körmenetben vonulnak fel a magyar élet és fantázia alakjai. Édes régi metszetek, magyar kódexek, kárminnal, arannyal és kézzel festve. Az író naiv festék-pöttyöket ejt a képre. Minden dekoratív dísz közt azonban legnagyobb *Pethes Imre*, a magyar színész-zseni, aki az író minden tudatos és tudat alatt való sugallatát gesztusra, árnyalt szóra, értékre váltja.

IV.

Szép Ernő magyar szimfóniát irt. Ő, aki átvirrasztotta a fővárosi éjszakákat, végigjárta a kabarékat és a jasszokocsmáit, most — érett versek után, üres konyakos pohá-

rak és szivarcsutkák előtt — friss falusi reggelre ébred. Ocsudó szeme meglepődve látja, hogy az ég csak kék, a fűszálon csak kövér harmatcsöppek függenek, az erdőben pedig csak sárgalábu madarak muzsikálnak. Az élet azonban gazdag és egyszerű.

V.

Boldogan mondom ennek a drága és nemes költőnek: jóreggelt!
K. D.

Mérföldkövek. (*Vigszinház.*) »Az első és második felvonás közt 15 perc szünet« — mondja a színlap. És huszonöt év — teszi hozzá szemhunyoritva a szerző. A színlapnak hiszünk, a szerzőnek nehezebben: fekete parókából ősz paróka; lányból aggszűz, kereskedőből báró; zseniből nyárspolgár... ez minden, ami a huszonöt évet jelenti *Knoblauch* üzleties fantáziájában. Az angol közönség e szentimentális jelenetknél perczekig sirhatott; az embert állandóan a vénülésre, az időre, a temetőre figyelmeztetik, többször rózsaszín esti fény látható biedermeier-románczok (A szűz imája, Az elszállt madár...) hangjai mellett. De a mi közönségünk sem hisz ennyire a brit Bernsteinek; a mi közönségünket is meghatja, ha a mulandóságot juttatják eszébe, de még jobban esik neki, ha egy maradandó darabot láthat. Józanabbak vagyunk az angoloknál, és mi, a csikósok és drámairók népe, göggel bíráljuk felül London kedvenczét. *Góthné Kertész Ella* feledhetlen egy halkán kómikus, mélabus szerepben.

Művészet.

Budapesti képek. A Könyves Kálmán koszoruba kötötte a magyar művészetnek azokat a dokumentumait, amelyek a főváros inspirációjából fakadtak, amelyek a főváros talaján nőttek, a házak között, amelyekben élünk, az utcákon, amelyeken járunk, a Duna mentén és a körutakon, mindenütt, ahova a mindennap rideg kényszere elvet. Éppen ez a kényszer indokolja a művészi megnyilatkozásnak azt a fajtáját, amely a kiállítás anyagául szolgált, jöleső és szükséges gondolat, hogy egyszer a saját kedvtelésünkből nézzük meg azokat a helyeket, amelyeket napról-napra érzéketlenül, talán undorodva látunk. Ha a hétköznapokon volnának szabad és könnyebb-séges pillanataink, amelyeken tisztább szemmel, pihentebb

Elkán Gyula

szücs, szörmenagyáruháza

Budapest,
Károly-körút 19

Művészies divatlap
bérmentve

agyvelővel nézhetünk magunk körül, akkor talán észrevennők az életünket bekeretező város szépségét, de mert a hajsza örökké tart és pihenés nem igen adatik, nincs időnk erre a tiszta pillantásra. A művészettől kell hogy kölcsön vegyük a látás tisztaságát, a művészet kell hogy reávilágítsa azokra a szépségekre, amelyekhez nekünk nincsenek szemünk. A feladat a művészeté s a mostani kiállítás nagyon alkalmas arra, hogy a feladatra felhívja a figyelmet, ám természetesen nem adhatja teljes bizonyosságát a feladat megoldásának. Nincs módjában, mert a magyar művészet még nem foglalkozott eléggé behatóan ezzel a feladattal. Nem tudjuk, miért? — talán mert a hajsza, amely itt az emberek életét elkeseríti, a művészetet sem kímélte meg. Azoknak a művészeknek, akik ennek daczára meglátták és visszaadták a város szépségeit, legjava szerepel ezen a kiállításon. *Csók István, Bruck Lajos, Jávor Pál, Mikola András, Mednyánszky László, Zádor István, Vadász Miklós, Herman Lipót s Szlányi Lajos, Székely Andor* azok, akiknek nevét okvetlenül fel kellett jegyezni.

IRODALOM.

Egy körorvos feljegyzései.

— Farkas Pál könyve. —

Ladnócz egy kicsi rusznák község Máramarosban vagy a Szepességben. Rutének, tótok és galicziai zsidók lakják. E vegyes lakosság közé ékelődtek be a magyarok, akik a határszéli községben a magyar állameszmét képviselik. De kicsoda képviselő! Az állam és a társadalom fizetett tisztviselői duplacsövű vadászpuskákkal, revolverekkel járnak az utcán: egymásra leselkednek és egymás ellen védekeznek. Ahány lélek, annyi párt. És most már látjuk, hogy Ladnócz: Magyarország, a nemzetiségektől szorongatott, a száz- és százféle hasadozott Magyarország, mely a nemzetiségekkel szemben csak azért gyöngé és tehetetlen, mert pártjai minden erejükkel saját önzésük diadalát keresik. Ladnóczon el kell hát bukni a magyar állameszmének, mert az eszmét odvasra rágja a közigazgatási piszok, ha ugyan közigazgatásnak mondható az a fontoskodás, melylyel a szolgabíró, jegyző és postáskisasszony a saját jövőjét és egzisztenciáját őrzi ezer intrika és idegen beavatkozás ellen. De mi célja is lenne a lelkiismeretes munkának, hacsak az megy érdemszámba, hogy hivatalos hatalmukat a megyei oligarchák szolgálatába szerződtesse. Az oligarchák kegye, jóindulata elsimit minden hivatalos komisszát, de nincs az a lelkiismeretes, komoly munka, mely megvédelmezhetné a tisztviselőt, ha elvesztette az oligarchák jóakarátát. Az oligarcha: a nemzet, az oligarcha: az ország, az oligarcha: a társadalom. Minden a grófot szolgálja, s néha úgy látszik, hogy élni is csak addig van jogunk, míg ez a jog nem keresztezi az oligarcha érdekeit. E hangokat nem most halljuk először. De ami eddig a közigazgatási jeremiádok szordinós hangján bugott, Farkas Pál művészi előadásában lázító vádbeszéddé erősödik. Rikító színekben látjuk a veszedelmet, mely közállapotainkat fenyegeti. A szuggesztív erővel megrajzolt komisszátok a torkunkat fojtogatják és szeretnének felkiáltani: Segítség, segítség, mert odaveszünk mindnyájan. Ez a politikusnak, a társadalomfilozófusnak és a művészek elvitázhatatlan sikere.

De Farkas Pál még szebb eredményyel operál ott, ahol a politikus elválik a művésztől. Könyvének első része a legtisztább művészi munka, mert egyetlen ponton se ütközik ki belőle a tendencia. Ez az első rész a regény megalapozása. A körorvos, aki szerelmi fájdalommal Ladnóczra menekül, megösmékedik itt a megye oligarchájának hisztériás feleségével. A hisztériás nő problémája nem

először foglalkoztatja Farkas Pált. A Konventbiztosbari volt alkalmunk meggyőződni róla, hogy mily biztonsággal jár Farkas Pál a hisztériás lelkek rejtelmes világában. Uj könyvében e lelkek légmélyére bevilágít, s lassan-lassan szemünk előtt kibontakozik sok minden, ami eddig oly rejtélyesnek látszott. Pszichiátereiktől nem egyszer hallottam, hogy a hisztéria okát, lényegét talán sohasem fogja felfedezni a tudomány. Ugy tetszik, hogy ebben a könyvben megközelítettük a *pszichológiai* okot. A hisztéria a hatványozott élet-akarat megnyilatkozása. A hisztéria a fiatalság rettegése az öregségtől. A hisztériában kitör a nő kétségbeesés: örökké fiatal és erős akarok lenni, és ezért a fiatalsággal rögzitem meg a fiatalságomat. Mindennap újra akarok születni, tehát mindennap elől akarom kezdeni a szerelmet. Friss hust, friss vért akarok, tehát mindennap feláldozok egy férfit a fiatalságomnak. A magyarázat új, érdekes és egészen plauzibilis. És ez a megállapítás a mértéke annak a sikernek, melyet ez az új könyv hozott Farkas Pálnak. Az agitátor magával ragadott és céljai szolgálatába kényszerített; a művész meggyönyörködtetett és a pszichológus új perspektivákat nyitott. Ennél többet igazán nem követelhetünk egy könyvtől.

Lynkeusz.

Molnár Ferencz új novellái három végtelenül finom és kedves kis kötetben a héten jelentek meg a Franklin-Társulat kiadásában. A novellákra, melyek az utolsó évek gazdag termése, visszatérünk még. A megjelenésükről és a formájukról már most meg lehet állapítani, hogy a legszébb, amit a magyar könyművészet valaha produkált. A külföldi nagy kiadóvállalatok, a német Insel finomságainál és a francia Lemerre pompájánál megragadóbb és disztíngváltabb ez a három karcsu és elegáns kötet. Molnár Ferencz kulturált és érzékeny mondatai kitünő otthont találtak bennük.

Uj könyvek.

Franklin-Társulat kiadása:

- Krúdy Gyula*: Mákvirágok kertje. Novellák.
Radó Sámuel: Ujságírók. Dráma 3 felvonásban. Ára 2 K.
Heltai Jenő: Jaguár. Regény.
Vértesy Gyula: A vér és egyéb történetek. Ára 4 K.
Farkas Zoltán: A szerelem az én bűnöm. Francia regény. Ára 4 K.
Sebők Zsigmond: Dörmögő Dömötör újabb utazásai háboruban és békében.
 Kultura és tudomány. 3 kötet.
Hangha Béla: Vitéz Hány János hőstettei: Ára 2 K 50 f.

Singer és Wolfner kiadása:

- Kiss József* összes költeményei. II. kötet. Ára 4 K.
Nadas Sándor: Éjjeli muzsika. Novellák. Ára 3 K. 50 f.
Lesznai Anna: A kis pillangó utazása Lesznán és a szomszédos tündérorságokban. Rosenbaum Testvérek kiadása. Bécs és Lipcse.
Mindszenty Gedeon: Költemények I., II. kötet. Ára füzve 5 K, vászonba kötve 6 K.
Wojtichy Gyula: Versek a XXX. századból. Ára 2 K.
Majthényi György: A jegenye alatt. Novellák.
 »Janus«: Szárnyak nélkül. Versek.
Kuttin Mátyás: Mozaikkoczkák. Novellák.
Voinovich Géza: Aurora. A Kisfaludy-Társaság Almanachja.
Vargha Gyuláné: Dicsőség Istennek. Ára 2 K. 40 f.
Szekula Jenő: A fekete báró. Regény. Ára 3 K.
Radányiné Ruttkay Emma: Lángban. Versek. Ára 3 K.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.